

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886.   Första Kammaren.   N:o 12.

Onsdagen den 3 Mars, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel; samt

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 36, i anledning af väckt motion om ändring i Förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868;

N:o 37, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 22 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862; och

N:o 38, i anledning af väckta motioner om lagstiftning rörande byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Företogs till fortsatt handläggning Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen.

1 punkten.

Herr Sandberg: Då jag under förmiddagens plenum tyckte mig förmärka, att gränsen för Kammarens beundransvärda smältningsförmåga såsom åhörare var nära upphunnen, manas jag att vara kort af flere då uppträdande talares nästan allt för rikt flödande våltalighet och kastar derföre öfver bord hvarje försök att lysa med siffror samt skall inskränka mig att söka klargöra min egen ställning till förevarande fråga.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Om någon för tre år sedan sagt mig, att jag skulle blifva ledamot af svenska Riksdagen och såsom sådan tala och rösta för tullar, på lifsförnödenheter, hade jag utan tvifvel med full öfvertygelse svarat, att det ena voro lika omöjligt som det andra. Men tiderna förändras och vi med dem. För ett par år sedan hände det första, och i dag

Första Kammarens Prot. 1886. N:o 12.

Ifrågasatt tull på vissa slags omalen spanmål.
(Forts.) kommer äfven det andra att ske. Ehuru utan minsta förhoppning att genom mina ord kunna inverka på någons öfvertygelse, anser jag mig likväl i en fråga som denna hafva både pligt och rätt att offentligen uttala de skäl, som bestämma mitt votum.

Det för mig viktigaste skälet är den nödställda belägenhet, i hvilken flertalet af särskildt de mindre jordbrukarne i södra och mellersta Sverige befinna sig. Jag talar icke om Norrland, der skogssköfving eller kanske riktigare eller åtminstone vackrare uttryckt skogsafverkning väl är och ännu länge kommer att förblifva hufvudnäringen. Det kan icke falla mig in att bestrida, att anledningarne till denna jordbrukarnes nödställda belägenhet äro af mångahanda art, men det borde väl icke heller kunna förnekas, äfven af den ifrigaste frihandlare, att en af de mera kraftigt verkande orsakerna till denna nöd är de sjunkande prisen på de flesta jordbruksprodukter.

Visserligen har jag läst, att vid folkmöten här i landet äfven framstående embetsmän tillbakavisat förslaget om skyddstullar och uppmänat jordbrukarne att söka hålla sig uppe genom att på mera intensivt sätt sköta sitt jordbruk, genom att hufvudsakligen egna sig åt boskapskötsel, genom att framför andra sädesslag odla hafre, såsom lättare säljbar o. s. v. Allt dylikt tal förefaller mig likartadt med, som om man tillropade människor, som höllo på att drunkna och som voro i stånd att nå en plank, med hvars tillhjälp de trodde sig kunna vinna räddning: »låten bli att fatta tag i denna plank, väntan tills vi komma ut med räddningsbåten.» Ja, så kanske båten kommer ut och — då är allt lefvande sjunket i djupet. För min del har jag icke hjerta att vägra Sveriges jordbrukare, hvilka dock äro folkets kärna, det stöd de begära, särskildt som jag tror, att detta tullskydd är af större materiel betydelse än hvad som på många håll påstås.

Min öfvertygelse är äfven, att genom beviljandet af det begärda tullskyddet skola hos jordbrukarne hoppet lifvas, mod och krafter stärkas att underkasta sig förökade ansträngningar och försakelser, för att hålla sig uppe, då de se, att Riksdagen icke är likgiltig för deras nöd.

Det moraliska gagnet af de föreslagna skyddstullarne torde till och med både kunna och böra uppskattas högre än det ekonomiska.

En bedröflig företeelse är, att mer eller mindre samvetslösa, eller kanske rättare mer eller mindre samvetsgranna agitatorer och tidnings-skrifvare, antagligen icke sällan mot bättre vetande, söka upphetsa arbetarne, framför allt i städerna, mot de föreslagna tullarne, hvilka af dem benämnas med det förhatliga namnet svälttullar. Huru är då den verkliga ställningen? Den mindre jordbrukaren har icke råd att hålla arbetare och tjenare. Han sköter jorden med tillhjälp af hustru och minderåriga barn. Så snart barnen blifva arbetsföra, lemna de det torftiga hemmet. Af brist på tillräckliga arbetskrafter blir jorden dåligt skött och lemnar allt svagare skördar. Arbetarne på landet, som icke der kunna erhålla någon arbetsförtjenst, utvandra i skaror till Amerika, Tyskland och Danmark, men framför allt inflytta de från landsbygden till städerna. Att denna starka inflyttning till städerna skall der förorsaka arbetslöshet och sjunkande arbetslöner, är för mig en klar sak. — Den starka immigrationen till städerna är för vårt lands framtid en långt farligare sak än emigrationen till andra länder.

En motion är väckt i Andra Kammaren af Herr Wagenius, som har mina fulla sympatier. Deri föreslås, att all den inkomst, som inflyter af tullar på lifsförnödenheter, om sådana införas, skall afsättas till en fond att användas till arbetarnes bästa, när den så kallade arbetarekomitén slutat sina arbeten. Det sorgligaste för våra arbetare är svårigheten för dem att kunna bereda sig en tryggad ställning på allderdomen. Om en fond finnes att tillgå, när arbetarekomitén fått sina förslag till arbetarnes förmån färdiga, torde dermed mycket gagn i ofvan berörda hänseende kunna uträttas. Ett annat skäl, som verkat på mig, är naturligtvis den omständigheten, att de stora kulturländerna omkring oss blifvit protektionistiska. Om vi, som bebo ett fattigt land med karg jordmån, fortfarande förblifva frihandlare, kan jag icke se annat, än att vi med stora steg skola gå vår undergång till mötes. Jag tror, att herrar frihandlare, när tusentals familjer blifvit ruinerade och ödeshemman börja räknas i hundratal, skola ångra, att de motsatt sig den föreslagna skyddstullen.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Grenholm: Att i den fråga, som nu utgör föremål för Kammarens behandling, kunna rätt lotsa sig fram genom dess många olika labyrinth, då man hör så diametralt motsatta åsikter göra sig gällande och båda partierna med talang och öfvertygelse framhålla sina skäl, har sig icke så lätt. Sanningen kan likväl i och för sig icke vara mera än en, om den än kan tolkas på olika sätt och betraktas från olika sidor. Dock bör hvarje öppet och ärligt uttalad öfvertygelse af hvar man respekteras, och det synes mig därför, som talet om fantasier och idealistiska spekulationer icke skulle vara så alldeles fullt berättigadt. Men det gäller här att intaga en helt opartisk ställning, ty så mycket skatta vi, mine herrar, alla åt den mensklige svagheten, att vi gerna finna oss hugade att anse det för godt och bra, som medför någon fördel för oss, och det för mindre godt och bra, som icke gör det. Och medgifvas måste, att det icke heller alltid kan vara så lätt att fullkomligt lösgöra sig från dessa föreställningar.

Hvad mig beträffar, som förut icke behöft sysselsätta mig med nationalekonomiska frågor, har jag så godt jag kunnat och efter bästa samvete och förstånd sökt sätta mig in i denna fråga och göra mig reda för dess betydelse, samt dervid kommit till det resultat, att jag, hvad beträffar spanmål och dess alster, alldeles icke kan vara med om att sätta tull derpå och sålunda fördyra de för vårt fysiska lifs existens allra nödvändigaste lefnadsbehof. Vi veta ju alla att bröd och mjöl ingå i vårt folks förnämsta och vanligaste födoämnen och att dessa såsom innehållande ägghvite-, stärkelse- och sockerhaltiga ämnen, äro af mycket stor närande betydelse. Skola vi då, om vi tillika betänka, att det är den mindre bemedlade och arbetsskassen, som hufvudsakligen begagnar detta vårt dagliga bröd, lägga tull på dessa nödvändiga lifsmedel och derigenom fördyra dem? För min del kan jag icke vara med om något sådant. Jag kan icke heller tänka mig att, då försynen låtit såd växa på jorden och vi här i vårt land nu hafva denna vara både ymnigt och för godt pris, människorna skola genom konstlade

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

åtgärder söka fördyra densamma. Vi borde tvärtom tacka Gud därför, att han förskonat oss från hunger och dyr tid. Vore det fråga om att sätta tull på åtskilliga öfverflödsvaror, som äfven begagnas såsom lifsmedel af de mera lyckligt lottade klasserna i samhället, skulle jag deremot icke hafva något att invända, men jag vill icke med min röst bidraga till att fördyra hvad som oundgängligen erfordras för att uppehålla lifvet.

Väl måste man erkänna och medgifva, att jordbruket för närvarande lider under ett svårt betryck, men förhållandet är ju detsamma med alla andra näringar och yrken i vårt land, och icke blott i vårt land, utan snart sagdt i alla andra kulturländer. Erfarenheten har visat att, liksom stundom svåra epidemiska grassationer hemsöka folk och länder, äfven inom affärlifvet och den handelspolitiska världen svåra kriser periodvis inträffa. Erfarenheten har ock visat, att sådana kriser verkat helsosamt och medfört välgörande följder, ity att de så att säga rensat luften från mefitiska ångor och sökt att till sans, stadga och ordning återföra förhållandena, som kommit att blifva allt för mycket abnorma och anomala. Det gäller här, liksom i fråga om hvarje annat ondt, för hvilket man skall söka råda bot, att först uppsöka orsaken till det onda och sedan undanröjda densamma. Ty aflägsnas orsaken, aflägsnas också verkningarna; tollitur causa, tollitur effectus, heter det.

Hvad nu jordbrukets betryck beträffar, betvivlar jag i allra högsta grad, att orsaken dertill är brist på skyddstullar, liksom jag ock är öfvertygad om att i detta fall tullar alls icke, eller åtminstone endast tillfälligtvis, kunna hjälpa. Jag tror tvärt om att man såsom orsak till detta onda får söka en mängd andra samverkande förhållanden, såsom t. ex. ett alltför långt drifvet kreditsystem, en allt för stor konkurrens och produktion med deraf sig härledande prisfall i alla grenar, vidare en osund spekulation och slutligen — en sak, hvarpå jag vill fästa uppmärksamheten, då jag förut icke hört den omnämnas i Kammaren, och vid hvilken jag fäster den allra största vikt — nemligen det öfverflödiga och slösande lefnadssätt, som otvifvelaktigt på senaste tiden börjat göra sig gällande bland alla klasser i vårt land och som säkerligen är en icke oviktig orsak till det rådande betrycket, då ju naturligt är, att, om man lefver öfver sina tillgångar, man slutligen icke har resurser kvar för hvad man nödvändigt behöfver. Sverige är ett fattigt land och har jemförelsevis få kapitalister. Den allra största delen af befolkningen, med några få undantag, är till sin ekonomi så kvalificerad, att den nätt och jemt kan med sparsamhet draga sig fram; men olyckan är, att de mindre bemedlade vilja hoppa med och följa efter de mera bemedlade, oaktadt de sakna därför erforderliga tillgångar. De, som icke hafva medel att lefva på stor fot, vilja det oaktadt, såsom det heter, lefva med, och hafva icke nog karaktersstyrka att, ehuru de se, att de kommit ut på det sluttande planet, stanna i tid, utan rusa snarare allt värre och värre in i sällskapslifvets svindel och tro sig derigenom kunna uppehålla den sjunkande krediten, tills fallet öföre blir ohjelpligt och ruinen är fullständig. Jag tror, att om vårt folk under de senaste åren lefvat mera efter sina tillgångar och mera »rättat munnen efter matsäcken», som man säger, skulle det icke hafva

kommit till den svåra punkt, der det nu befinner sig. Genom detta öfverflödiga och slösande lefnadssätt har det nu gått derhän, att det snart sagdt icke finnes någon säkerhet i affärslifvet, utan den ene stör-tar efter den andre, den ena drar den andra med sig i olyckan och — själfmordet eller rymningen från fädernejorden avslutar det sorgliga och hemska dramat.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Om än denna skildring kan synas nog drastisk, är den dock sann och illustreras för öfrigt tillräckligt af den senaste tidens fakta. Skulle nu denna lexa för framtiden medföra något gagn, tror jag att den i sådant fall varit rätt helsosam.

Särskildt vill jag ansluta mig till hvad Friherre Ericson på förmiddagen så sant och rätt yttrat om Norrlands, och specielt Jemtlands, ställning till denna fråga och ber att få fästa uppmärksamheten på den stora summa, omkring 300,000 kronor, hvarmed Jemtland skulle beskattas, om de nu föreslagna tullarna blifva införda. Då denna provins i allmänhet och synnerligen under sämre år icke kan producera tillräckligt spanmål för sitt eget behof utan måste köpa en stor del deraf, så är ett plus af nämnda summa utöfver inköpssumman så stort och betänkligt, att det måste för denna provins blifva i aldra högsta grad betungande, och jag skulle se mina kommittenter illa till godo, om jag icke protesterade deremot.

För öfrigt vill jag icke återupprepa de skäl, som förut här blifvit nämnda, utan åberopar mig härutinnan på hvad af reservanterna inom Utskottet blifvit anfördt, samt anhåller att få yrka afslag på Utskottets betänkande.

Herr Gahn: Under den diskussion, som i denna fråga förekommit, har man ofta, äfven inom denna Kammare, fått höra framställas såsom ett axiom att, då de stora kulturländerna omgärdat sig och skyddat sina näringar med tullar, det också är alldeles gifvet, att ett fattigt och litet land som Sverige måste följa deras exempel och omgärda sig med skyddstullar. Nej, tvärtom, svarar jag. Jag påstår, att ett fattigt och litet land, som Sverige är, notabene fattigt, så till vida som vi sakna stora kapital, och litet, på det sätt att vi hafva en ringa befolkning, alldeles icke har råd att utsätta sig för de olägenheter, som skyddstullar medföra. Ett stort land kan göra det, men ett litet land kan det icke, helt enkelt därför, att vi till följd af vår kapitalfattigdom nödgats att för förkofrande af våra näringar söka lån utom landet. Vi stå i stor skuld till utlandet, hvilken skuld måste återbetalas genom årliga annuiteter. Dеста återbetalningar kunna icke ske på annat sätt än genom exportvaror från vårt land. Vi hafva icke guld och måste därför betala med varor. — Hvilka äro dessa varor? I stort sedt: skogsprodukter, metaller, — jern och något koppar, — smör och hafre. Frambringandet af dessa varor i sådan form, att de äro säljbara på världsmarknaden, kräfver ganska stora arbetskrafter. Hvarje fördyrande af denna arbetskraft måste försvåra möjligheten för oss att kunna af-sätta dessa produkter.

Såsom herrarne hafva sig bekant, är jag sjelf idkare af jernhandtering, och därför är det naturligt, att jag i första rummet fäster mig vid hvad inflytande tullar å lifsförnödenheter skulle medföra för denna

*Ifrågasatt
tull på vis-
slogs omalen
spanmål.
(Forts.)*

näring och på dess förmåga att bidraga till framställandet af exportartiklar för betalande af våra utländska skulder. Det torde icke vara obekant för någon inom denna Kammare, att jernhandteringen för närvarande lider under trycket af en så svår konkurrens med utlandet, att mycken fråga är, huruvida den ens kan fortfara att existera med det starka prisfall, som för närvarande eger rum. För denna handtering erfordras ganska mycken arbetskraft. Sjelfva råvaran är af relativt obetydligt värde i jemförelse med den arbetskraft, som på dess förädlande nedlägges. Först måste malmen brytas ur grufvan, vidare måste den fortskaffas till smältugnen, kol och ved anskaffas från skogen och slutligen en mångfald olika arbeten nedläggas på varans förädlande, så att den blir säljbar. Hvarje åtgärd, som fördyrar arbetskraften i någon mån, åstadkommer svårighet eller omöjlighet att frambringa varan till sådant pris, att den kan säljas på världsmarknaden. Att fördyrande af spanmål måste fördyra arbetarens lefnadskostnader, är alldeles tydligt. Man har visserligen här fått höra framkastas det kuriösa påståendet, att, om priset på rågtunnan stiger, det därför icke är sagdt, att äfven brödspriset stiger; och man har velat visa detta genom exempel från bagarbodarne här i Stockholm. Jag frågar: Hvad spelar det för roll för hela landtbefolkningen i riket, hvad priset på brödet är i bagarbodarne i Stockholm? Arbetaren på landet går icke till bagarboden för att köpa bröd. Han köper sig spanmål och bakar sjelf sitt bröd hemma. Är spanmålen dyr, blir brödet dyrt och är spanmålen billigt blir brödet billigt. — Arbetspriset måste ju alltid i regel vara beroende på den kostnad, arbetaren har för att kunna lifnära sig. Under mycket lyckliga omständigheter ställer det sig så betydligt öfver lefnadskostnaden, att arbetaren kan spara något för sin ålderdom. I allmänhet är det dock endast fråga om, huruvida han kan lefva mer eller mindre godt, föda sig mer eller mindre starkt. Dertill inskränker sig i regeln hans arbetsförmåga. Tro herrarne icke, att det spelar en ganska betydande roll för en mindre arbetarefamilj på landet i afseende å resultatet vid årets slut, om priset på spanmålstunnan är två kronor mer eller mindre?

Man har sagt, att det icke är alldeles gifvet, att åsättande af tull på en tunna råg skall medföra den verkan, att priset derå stiger i samma mån. Det är sant, att kanske priset icke stiger, men säkert är, att i sådant fall tullen hindrar priset att sjunka, hvilket det skulle gjort, om ej tullen funnits. Dessa siffror, som framläggas för att bevisa, att spanmålspriset icke stiger genom åsättande af spanmålstull, bevisa ingenting. Ty det är andra motverkande omständigheter, som gjort att priset hållit sig fast, och, om ej tullen tillkommit, skulle det hafva sjunkit. —

Samma förhållande, som jag nu omnämnt i afseende å jernhandteringen, eller att det är af yttersta vikt, att arbetarnes lefnadskostnader hållas så billiga som möjligt, tror jag äfven i viss mån gälla i fråga om skogskötseln. Att det deremot icke betyder så mycket för smörproduktionen, kan ju vara möjligt. —

För mig åtminstone ligger det under sådana förhållanden alldeles klart, att hvarje fördyrande af arbetarnes lefnadskostnader medför svårighet i afseende å betalandet af vår utländska skuld. De föreslagna

tullarne komma att för landets arbetarebefolkning medföra stora olägenheter och omöjliggöra för arbetaren så väl att föda sig något så när starkt och bra som äfven att lägga af något för ålderdomen. Detta är af flera föregående talare så klart och tydligt ådagalagdt, att jag dermed icke behöfver vidare uppehålla mig. På dessa i korthet angifna grunder och från dessa synpunkter, kan jag icke lemna min röst för införande af tullar å lifsmedel utan yrkar afslag å Utskottets förslag i denna punkt.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Herr Ekenman, Victor: En ärad talare från samma bänk, som jag har äran tillhöra i denna Kammare, yttrade, att han ansåg sig särskildt uppkallad att tala i intresse för industriidkare i Elfsborgs län och därför protestera mot spanmålstullar. Som jag nu har äran bo i Elfsborgs län och väl vet hvad industriidkarne der tänka, ber jag att få opponera mig mot hans uppfattning. I Elfsborgs län, uppfattningen må nu vara riktig eller oriktig, hysa industriidkarne den mening, att om icke vår modernäring, jordbruket, blomstrar, är det föga bevänt med vår industri, ty, om icke industrien får afsättning för sina produkter, hvilket ej är förhållandet då jordbrukarne äro utarmade, hjälper det icke, om prisen å lifsmedel äro aldrig så låga.

När sedermera samma talare öfvergick till Norrland, var det påtagligt, att han befann sig på mera, så att säga, fast mark. Jag har åtminstone icke någon anledning att betvifla rigtigheten af hans framställning af förhållandena der; men jag vågar dock påstå, att, då han och äfven en reservant till Utskottets betänkande, uppdragit gränsen mellan Norrlands och öfriga delar af landets intressen, de gjort detta väl ensidigt och ej till Norrlands rätt förstådda bästa. Norrlands konto, af dem framställt, saknar nemligen fullständighet. Det är icke nog med att frambålla den ena sidan af detta konto. I ett konto ingår både *debit* och *kredit*. När reservanten uppgifver, att den tillökning i skatter, som skulle drabba Norrland genom införande af de föreslagna tullarne å spanmål, kunde uppskattas till 1,700,000 kronor i rundt tal, tror jag att han har kommit med siffror, som icke låta bevisa sig. Att komma med fixa siffror i dessa ekonomiska saker, är ej heller möjligt. Häri ingå nemligen en hel del ovissa faktorer. Jag vill dock dela hans uppfattning, att Norrland genom de föreslagna tullarne kan få någon ökad beskattning, ehuru visserligen ej på långt när till ofvan angifna beräkning; men om också Norrland således röner vid detta tillfälle en olägenhet, så har Norrland förut åtnjutit stora fördelar framför öfriga delar af riket. Norrland har i förhållande till sitt skattebidrag åtnjutit mycket större fördelar än öfriga delar af vårt fattiga land i bidrag till landsvägar och jernvägar. Och jag är öfvertygad om, att representationen skall allt framgent se de norrländska intressena till godo vid utsträckning af jernvägsnätet, nedsättning af tull å kaffe och dylika i Norrland mycket konsumerade artiklar, på ett sådant sätt, att invånarne i denna stora och härliga del af vårt land ej må kunna hafva någon skälighet anledning att klaga deröfver, att de fått vidkännas någon olägenhet, då det gäلت att enligt folkmeningen i öfriga delar af landet reformera nu varande af nästan hela Europa utdömda tullsystem. Jag tillät mig nämna något om svårigheten att i fall liknande detta komma fram med bestämda siffror eller ingå i

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

detaljer. Jag påstår, att huru intressanta dessa detaljerade undersökningar än må vara, och huru nyttiga de i visst hänseende än kunna anses, det dock innebär en viss våda att fördjupa sig för mycket i dem, ty det kan hända, att man då, som man säger, icke ser skogen för bara träd. Den fråga, som här föreligger, är helt enkelt den: Skall vår modernäring, jordbruket, och öfriga ej tullskyddade näringar åtnjuta samma skydd som de öfriga i detta afseende tillgodosedda näringarne eller icke?

Det är en fråga, som skall besvaras genom Riksdagens beslut öfver Utskottets här föreliggande betänkande. Så länge jordbrukarne i vårt land kunde genom sparsamhet, flit och ordning draga sig fram på sin torfva, klagade de icke och kommo ej heller till representationen med begäran om tullskydd. Nu har förhållandet genom omständigheternas makt blifvit ett annat, ty genom den stora produktionen i Amerika och andra länder har ett sådant prisfall egt rum, att våra jordbrukare under nuvarande förhållanden omöjligen kunna uthärda med den utländska konkurrensen. Och man får väl icke förtänka jordegaren, om han också fordrar hvad rättvisa och billighet kräfver eller att erhålla förmån lika med de tullskyddade näringarne.

Jag tror också att alla, hvilken sida i denna fråga vi tillhöra, äro ense derom, att jordbruket och landet i allmänhet lider under svårt betryck och att något måste göras för att afhjelpa detta. Huru dervid skall tillgå, derom råda olika meningar. Somliga, de mera teoretiska, de rena frihandlarne, vilja låta sakerna reglera sig sjelfva. Andra åter, de mera praktiska, vilja söka genom vidtagande af de åtgärder, de anse nödiga, reglera förhållandena, så att det rikedomens flöde, som kommer från Amerika, Australien m. fl. länder, må blifva till välsignelse och ej till skada. Huru frihandelns anhängare tänka sig, att man skall komma ur detta betryck utan några särskilda åtgärder, finner man i en brochyr, som en representant i Andra Kammarne låtit till Riksdagens män utdela. Han föreslog helt enkelt en allmän nedsättning, med en $\frac{1}{3}$ af jordens kapitalvärde, såsom ett sådant medel att afhjelpa jordbrukets betryck. Detta är så till vida riktigt, att afkastningen skulle i proportion till det vid nedsättningen gällande jordvärdet blifva högre än förut. Men detta är icke en arithmetisk fråga, utan något vida högre och djupare. Genomförande af hans förslag innebär i sjelfva verket, att $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af landets jordbrukare bringas till tiggarslafven; och man får icke undra på, om jordbrukarne, förr än de underkasta sig denna hårda lag, söka skydda sig deremot. Och ett medel, som nog från äfven frihandlare skall erkännas såsom rationellt, finnes att tillgå, nemligen att nedsätta produktionskostnaderna genom nedsättning af arbetslönen.

Jag kommer häraf alldeles osökt att beröra arbetarnes ställning till frågan, och om jag i öfrigt i mitt föredrag måst opponera mig mot min länskamrat, är det mig ett nöje att i detta fall kunna med honom instämma. Frågan till arbetarne om deras åsigt om tullarne kan uppställas på olika sätt och på grund deraf svaret äfven utfalla olika. Uppställes frågan sålunda: Viljen I medgifva en tull på spanmål, som fördyrar brödet? då är svaret klart. Då måste ju arbetarne svara: Nej, vi vilja icke hafva några tullar. Men uppställer man frågan så-

lunda: Viljen I medgifva en tull på spanmål, som otvifvelaktigt i någon mån fördyrar lefnadskostnaderna, eller viljen I hafva en ned-sättning i arbetslönerna, ty arbetsgifvarne kunna icke gifva samma arbetslön som förut, om de ej få tullskydd för sina produkter? då blir säkerligen svaret ett helt annat. Åtminstone är jag förvissad om, att våra arbetare, med den sans och eftertanke, som i allmänhet utmärker dem, skulle i sådant fall inse, att deras intresse är lika med jordbrukarens och att Sveriges arbetare ej kunna hafva det godt, om Sveriges allmoge utarmas af en olycklig tullagsstiftning.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig att yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Strömfelt: Då denna fråga vid förra riksdagen behandlades, yttrade jag mig vidlyftigt i densamma. Jag skall icke nu återupprepa hvad jag då sade. Endast några få ord ber jag att få återkalla i minnet. Jag yttrade: »Förtröstan och hopp hafva slutligen slocknat. Tusen sinom tusen jordegare, jordbrukare, allmogemän och jordbruksarbetare fordra nu, att Riksdagen skall beträda en annan väg. Vägras denna fordran, fruktar jag, att en jordbrukskris står för dörren. Inträffar en sådan, kommer den ej mindre att sänka statens kredit än att kämbart ingripa i hvarje samhällslager.» Vägen beträddes icke då och krisen har kommit. Betalningsinställelser, konkurser, inskränkning i arbetstid, arbetslöshet m. m., tillhöra dagens händelser, och likväl hafva verkningarne af denna stora, vidtomfattande jordbrukskris ännu blott börjat framträda. Tillståndet i landet, särdeles på landsbygden, är utom all fråga i högsta måtto betänkligt, och det gifves trakter, der det rent af är förtvifadt. De senare årens oerhördt nedtryckta pris på produkterna i förening med svårigheten att äfven till dessa afyttra dem, hafva hos de mindre jordbrukarne och jordegarne framkallat förskräckelse för att drifva jordbruk i Sverige och ingifvit dem leda vid jordens skötande. Det saknas icke exempel på, hurusom en och annan af dessa utan vidare lemnat hus och hem, äfven der det icke varit af direkta penningbekymmer föranlett.

En talare på förmiddagen sade, att denna kris egentligen drabbade de större jordbrukarne. Jag dömer det deraf, att han sade, att det är för de större jordbrukarne skyddet behöfves, men icke för de mindre. Detta är alldeles falskt och vittnar endast, att han har bra liten kännedom om förhållandena. Jag frågar honom: har han ännu sett de större jordbrukarne göra betalningsinställelser och konkurser? Men huru många hundra mindre jordbrukare hafva icke sedan förliden höst afträdt all sin egendom? Strax före jul var det ett par och tjugu sådana jordbrukare, som i min trakt måste inom halfannan vecka uppgifva sin stat. Hade han varit ledamot af landbruksriksdagen, skulle han fått höra af en statens landbruksingeniör, som lefver och verkar hela året på landet, förklaras, att de större jordbrukarne, som skött sitt landbruk intensivt, de senare åren fått brukningskostnaden betald, men att de mindre jordbrukarne, som icke kunnat följa tillräckligt med sin tid, icke blott förlorat sin brukningskostnad utan der-till gjort stora förluster.

Om icke denna svåra kris kan förmildras eller delvis afledas ge-

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

nom någon åtgärd, hvarigenom förtröstan och hopp återskänkes jordens brukare, hvarigenom åtminstone ett relativt lugn hos näringsidkaren och hans förlagsmän inträder, kommer den att gripa djupt in i hela det öfriga näringslivet, och tecken dertill förekomma redan nu.

Om orsakerna till denna kris kan man ju, på sätt här för en stund sedan skedde, tvista i det oändliga, men dermed afhjelpes den icke. En af orsakerna är likväl oomtvistlig. Den är en flerårig, de inhemska näringarne förlamande, tryckande, oerhörd konkurrens från utlandet, hvilket icke varit af något annat behof påkallad, än utlandets eget behof att på den svagare kasta hela måttet af sin öfverproduktion till förtäring. Det enda sätt, som för närvarande står till buds att i någon mån lindra det tryck, som denna konkurrens utöfvar, torde vara »skydd», men icke, såsom man så ofta får höra och här på förmiddagen i förtäckta ordalag blifvit sagdt, skydd för en klass jordegare, arrendatorer, fabrikanter, eller hvad man vill kalla dem, utan för det stora, inhemska, det *svenska arbetet*, på alla områden, der *det* behöfver skyddas. Med detta arbete äro alla Sveriges arbetare på det närmaste införlifvade, af detta arbete beror deras och allas vår existens.

Från ett håll har man i dag särskildt fått höra framhållas arbetarens ställning till denna fråga. Jag är här närmast representant för en stor stad med en stor arbetarebefolkning. Det är då min rätt och min skyldighet att angifva min uppfattning om arbetarens ställning till arbetets skydd. Jag känner mig dertill så mycket mer uppkallad, som denna arbetarebefolknings stora flertal upprepade gånger fordrat skyddets utsträckande till jordbruket, fordrade det redan i fjor och har fordrat det i år. Skälet dertill är, att den har funnit, att, sedan den lidit hårdt af konkurrensen från utlandet, om hvilken jag nyss talade, densamma sedan ett års tid ytterligare lider i högst väsentlig mån genom jordbrukarens aftagande köpeförmåga, så att tillverkningarne nu hopas i lager och nästan hvarje fabrik nödgats inskränka arbetstiden och arbetet. Den har fordrat skyddets utsträckande därför att den genomskådat frihandelsns fagra löften men lösa läror och funnit, att dessa måste slutligen föra dem till ekonomisk ruin. Jag är skyldig förklara ett förhållande. På förmiddagen uppläste en talare från denna plats ett par petitioner just från arbetare i den stad, jag representerar. Den första petitionen, han uppläste, omfattades af en liten ringa utbrytning af den stora arbetareföreningen. Den består endast af 200 à 300 personer och kallar sig arbetareklubben. Denna arbetareklubb hade i söndags utlyst ett nytt sammanträde, och om jag får tro stadens tidning, beslöts på det mötet, att de närvarande skulle anses utgöra 3000. I allt fall representerar 3000 icke mycket, då det är fråga om 17,000 à 18,000 arbetare.

Eger man, på sätt våra motståndare ständigt göra och i dag gjort, att skilja arbetaren från produktionen, från tillverkningen, då hafva de rätt, ty då står han fri och är oberoende af tillverkningens alla lidanden. Men eger man icke att skilja arbetaren från tillverkning, då hafva de orätt och tillfoga arbetaren oberäknelig skada genom att prisgifva hans arbete åt utländskt förtryck. All produktion består, såsom vi veta, af kapital och arbete, och i arbetet ingår arbetaren såsom den största och viktigaste faktorn. Om produktionens produkt, den tillverkade

varan, under en tidsföljd icke kan afsättas till högre pris än tillverkningsvärdet, så lider kapitalet, men tillika arbetaren, kapitalet genom bristande afkomst och arbetaren genom reduktion i arbetstid, d. v. s. minskad dagspenning. Men om, såsom nu är fallet med landets största industri, jordbruket, den tillverkade varan icke kan försäljas ens till tillverkningspriset, då är början till slutet inne; då gör kapitalet bankrutt, såsom nu flerstädes skett och sker, och arbetaren blir utan arbete. Hvad betyder detta för honom? Jo, det betyder, att han blir i saknad af alla villkor för att förskaffa sig livets förnödenheter. För några dagar sedan stod en arbetare här i staden vid ett räcke och hängde. En annan gick förbi och sade till honom: »God dag, hur står det till?» — Detta har berättats mig af den person, som själf hört det. — »Jo», svarade den tillfrågade, »du vet, att när man som jag är utan arbete, är man fattighjon.» Han hade rätt denne arbetare; han visste att uppskatta arbetets värde och betydelse. Om herrarne nu säga till en sådan arbetare, som icke har något att köpa för: vi hafva förskaffat eder alla lifsförnödenheter till billigaste pris; det skulle sannerligen ljuda som ett hån i hans öron. De herrar, som förfäktat den satsen, att arbetarens väl är förknippadt med det billigaste priset på lifsförnödenheter, behöfva kanske erinras, hvar det billigaste priset, särskildt på spanmål, finnes. Hvar är detta? Jo, i det inre af Ryssland, i trakterna af Svarta hafvet. Men hvar finnas de fattigaste arbetarne? Jo, på samma ställe. Det finnes knappt fattigare arbetare än just på dessa trakter. Här har på förmiddagen af en talare uppläst ett anförande af Englands nuvarande premierminister. Jag förmodar att herrarne icke anse honom allt för konservativ. Jag skall uppläsa ett annat yttrande af honom; det lyder: »det är ett stort missstag att tro, att nedsättning i arbetarens lefnadskostnad är sättet att hjälpa honom. Sättet att hjälpa honom ligger deruti, att man uppmuntrar det yrke, som han tillhör, så att det blir riklig afsättning på detta yrkes produkter.»

Hvarför säger han så? Jo, emedan arbetaren tillhör produktionen, kan icke skiljas från produktionen utan står och faller med den. Hvad är det nu vi protektionister arbeta för? Jo, det är just för att »uppmuntra det yrke, arbetaren tillhör, så att det måtte få riklig afsättning för sina produkter». Det finnes, såsom en del af herrarne åtminstone borde veta, en mängd arbetare-aktiebolag i detta land. Der representerar arbetaren kapitalet; flertalet styres af arbetare, men de stå nästan alla inför samma nöd och hafva samma fordran på skydd.

All produktion är i viss mån solidarisk, så att, om en af landets större näringsgrenar lider betryck, återverkar detta på nästan alla de öfriga. Om köpeförmågan utsinar hos en af de större näringsgrenarnes utförelse, hämmas de öfriga. När nu jordbrukarnes köpeförmåga otvetydigt aftagit i oroväckande grad, hämmas deraf bergsbruket, textil-industrin, mekaniska verkstäder, handel, sjöfart, stadernas ekonomi, och deras förmåga att sälja, och i sin tur verkar detta på deras förmåga att gifva sina egna arbetare arbete. — Jag frågar! När Ryssland, Tyskland, Frankrike och delvis Norge, Danmark, Holland och Schweiz hafva skydd för landtmannaprodukter, är det då *rätt*, att detta lilla land skall ensamt sakna det? Det kan till och med ifråga-

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

sättas, om icke statens väl nu kräfver det. Under den period af 27 år, som närmast föregick 1855, utfördes till ett värde af 108,000,000 kronor *mera*, än som infördes. Efter riksdagen 1855—1856, då tull på jordbruksalster bortogs, har det införts under 30 års förlopp för 635,000,000 kronor *mera* än som utförts. Hvar har likviden tagits? Jo, i årliga lån. När man sagt till våra motsståndare: detta är ett olyckligt förhållande, ja, herrarne veta sjelfva hvad man då städse fått till svar. Det betyder ingenting, säger man. Bristen ligger hufvudsakligen i det ökade jordvärdet. Men hvad säga samma herrar nu? Orsaken till krisen är just det höga jordvärdet; detta måste ned, kanske lägre än det var för 30 år sedan. Då frågar jag: vilja herrarne *verkligen* drifva ned detta värde? Hvart tager då bristen vägen? Jo, *den* finnes qvar, men representativet har försvunnit.

Dermed har jag besvarat det af representanten på dalabanken nyss fälda yttrandet rörande nödvändigheten af export. Det är just för möjligheten af export som *vi* kämpa, men icke han. Han torde hafva sett, hvilken skillnad mellan import och export de senare årens omsättning utvisar, och denna har under de af honom förordade förhållandena inträdt. Jag frågar, månne det icke kan vara tid, att i någon ringa mån sätta en gräns för denna utlandets oerhörda export på Sverige och åtminstone låta utlandet för sina varor erlagga skatt till svenska staten?

På förmiddagen yttrade den förste talaren, att man bör mildra den enskildes elände, men deremot akta sig för att sära samhället i dess helhet, eller något sådant; ja, det kan väl vara sant, men om, såsom jag tror man kan påstå, de enskilde här sammanfattas under de fleste, håller denna argumentation för hans syfte icke streck. Samme talare begagnade vidare en komités utlåtande, för att bevisa, att de näringar, hvilka äro omgärdade af tullskydd, icke lemna sina arbetare så hög dagpenning, som de näringar, hvilka icke hafva skydd. Han tog såsom exempel, att spinnerierna, hvilka hafva högt tullskydd, lemna mycket lägre aflöning åt sina arbetare än mekaniska verkstäder, som sakna skydd.

Jernarbetare och smeder hafva i allmänhet hög aflöning. Jag hemställer till dem, som äro hemma i industriella frågor, om detta är något bevis. Hvar och en måste hafva betaladt efter sitt arbete, spinnerskan och den som arbetar vid väfstolen göra på långt när icke det arbete eller arbetsvärde, som en jernarbetare eller specialarbetare, som genomgått en mångårig kurs för att lära sitt granlaga yrke. Detta var således intet bevis.

En annan ärad talare sade, att protektionisterna, som i hans öron är ett förhatligt namn, erkänna frihandelns rättighet i teorien, men förneka möjligheten af dess tillämpning i praktiken. Detta, sade han, vore besynnerligt, ty är teorien riktig, måste den äfven i praktiken vara tillämplig. Jag ber om förlåtelse, men detta är ett gränslöst miss-tag. Han talade nemligen icke om, att villkoren för den ifrågavarande teoriens riktiga tillämpning aldrig funnits till, och då är den helt naturligt heller icke tillämplig. Det första villkoret är »reciprocitet», och denna har aldrig förefunnits, men, skulle den kunna fullständigt och i allt åstadkommas, då vore jag genast frihandlare.

Jag vill icke, såsom en ärad talare på elfsborgsbanken, säga något förkenligt om arbetaremöten, eller att man ej bör fästa afseende vid

dem. Tvärt om, jag respekterar hvarje persons omdöme och anser honom hafva rätt att uttala sig. Jag vet äfven, att, liksom här, arbetarne i åtskilliga andra städer hafva i stort antal uttalat sig och förklarat sig icke gilla den nu ifrågasatta tullen. Jag vill derom endast säga, att jag förstår dem icke. De måtte icke veta, att det demokratiska Norge, vårt närmaste grannland, har sedan gammalt spanmåls- och mjöltullar, men jag har aldrig hört, att arbetarne i Norge opinerat mot dessa tullsatser eller förklarat, att de varit till skada för det norska arbetet. Min öfvertygelse är, att äfven våra arbetare icke så långt här-efter skola komma till insigt om, att hvarje gång man köper utländska varor, som här äro föremål för tillverkning, tager man värdet af arbetarens insats i denna vara från den svenske arbetaren, hans hustru och barn och skänker det till det utländske. Jag ser redan på åtskilligas miner, hvad svar de ämna gifva: »utlandet köper likväl äfven våra varor»; men det står dock fast, att de 635 millioner, som jag nyss hade äran nämna, äro utgifna för varor, som blifvit köpta utifrån, *utöfver* hvad vi fått för våra till utlandet skickade varor. Af dessa 635 millioner torde det vara många millioner, som beröfvats den svenske arbetaren. Jag tror, att denna åskådning skall vinna insteg bland folket, så mycket hellre, som jag påminner mig, huru, för ej så många år sedan, Stockholms och Göteborgs arbetare, och nu senast äfven Lunds, på möten beslöto, att ingå till kommunalstyrelserna med begäran, att åt dem skulle reserveras alla kommunens arbeten gent emot utsocknes arbetare. Hvad är detta annat än skyddande af arbetet inom ett samhälle gent emot angränsande? Hvad är det protektionismen kämpar för? Det är det svenska arbetets skydd gent emot grannarne. Hvad som gäller såsom nyttigt för den lilla kommunen, torde äfven gälla den större staten.

Den som icke ser det svenska arbetets nu för handen varande nöd, den som icke ser de redan här och der rykande ruinerna efter det-samma, han läser icke heller af någon diskussion blifva öfvertygad, och jag skall icke längre trötta herrarne, men innan jag slutar, vill jag påpeka en omständighet, som nödvändigtvis följer af detta förslags förkastande. Herrar jordbrukare känna mer än väl, huru under senare år jordbruksarbetarne sträfvat till större frihet och oberoende samt huru de sökt att undgå tidsaftal och hellre arbeta på beting eller mot dagspenning. Sådan som jordbrukskrisen nu är, och om icke, såsom jag i början nämnde, tröst och förhoppning återskänkas, kommer icke jordbruket att kunna använda en stor del af dessa arbetare. Hvart skola de då taga vägen? Icke kunna de stanna hemma för att svälta. Ett tal, det mindre, tvingas att, sedan fosterlandet förskjutit sina söner, genom att icke värna deras arbete, sjunga den sorgliga sången: ubi bene, ibi patria, det är i fri öfversättning: der jag kan erhålla dagligt bröd, der är mitt fosterland. Ett annat tal, det vida större, kommer att öka inströmningen till de stora städerna för att der konkurrera med deras arbetare om arbete. Jag frågar om icke detta vore för städerna en gränslös olycka? Jag är, såsom jag i början nämnde, representant för en stor stads arbetarbefolkning, och om det än icke funnes någon annan bevekelsegrund, skulle jag just för att afvärja denna olycka för samma

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omälen
spanmål.
(Forts.)*

N:o 12.

*Ifrågasatt
tull å vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

arbetarebefolkning lemna min röst till det föreliggande förslaget. Jag yrkar bifall!

Detta anförande mottogs med bifallsrop.

Herr vice Talmannen: Då jag begärt ordet i denna fråga, har det icke skett för att åstadkomma någon utredning af ämnet, icke heller i hopp att kunna anföra några nya skäl till de många som skriftligen och muntligen blifvit framdragna, det har endast skett för att vittna om sanningen och för att vid detta tillfälle uttala min öfvertygelse om, hvad som i denna fråga är sanning. Jag har så mycket hellre gjort det, som vi, efter min öfvertygelse, i dag stå inför den viktigaste fråga, som Riksdagen haft att behandla, sedan den nya riksdagsordningen börjat tillämpas, en fråga som genom den intensitet, den nu har fått, utan tvifvel för det politiska och sociala lifvet är af största betydelse. Mitt enkla skäl för att begära afslag å Bevillnings-Utskottets förslag är, att de afgifter, som här föreslås å spanmål, skola fördyra de första lifsförnödenheterna för de arbetande klasserna, för de klasser som minst af alla tåla vid ökade utgifter. Ingen af oss, som känner dessa klassers ställning, kan neka, att många, som tillhöra dem, stå på gränsen till sjelfva bristen. En tillökning i utgifter skulle för dem vara likbetydande med en minskning i de oundgängligaste behofvens tillfredsställande. Vidare erkännes, att för dem, som stå öfver denna gräns, och de äro lyckligt nog ganska många, betyder det, att de nödgas neka sig någon obetydlig komfort eller nöje, neka sig att kunna lägga ihop en sparpenning för sjukdom och ålderdom, något hvartill man annars uppmuntrar i både tal och skrift och äfven genom åtgärder som bero på staten. En sådan åtgärd tror jag för min del ej vara rådligt att representationen vidtager, och vi måste komma ihåg, att det gäller att genom en lagstiftningsåtgärd, genom en åtgärd, beroende af statsmakterna, pålägga en börda, som icke är betingad af yttre omständigheter eller af något, som menniskan icke har i sin makt. Jag har på förmiddagen hört en talare säga, att måttliga tullar icke skulle fördyra den vara, på hvilken de lades. Han skulle säkerligen, om han kunde öfvertyga sina meningsfränder om riktigheten af denna åsigt, vara vår bäste bundsförvandt, ty skyddstullsvännerna skulle ej vara så ifriga, om de verkligen trodde att icke tullar höja priset på en vara. För mig åtminstone är det sannerligen ofattligt, hvad det skulle tjena till att införa tullar, om de icke ens hade det praktiska syftemålet att öka priset å den vara, på hvilken de sättas, då alla äro ense om att från statsfinansiell synpunkt finnes icke något skäl att åsätta dessa tullar. En annan talare yttrade, att frågan gälde, icke att vinna höga pris på spanmålen utan att för den inhemska varan erhålla en betalning, åtminstone så hög, att produktionen lönade sig. Men hvilken är den siffra, som utvisar, huruvida detta är händelsen; hon torde vara ganska vansklighet att bestämma. I första hand är hon beroende på det kapitalvärde, som åsättes jorden, och af den kapitalstyrka, hvarmed jordbruket bedrifves, och lyckligt nog beror den kanske mest på den personliga skicklighet, hvarmed ledningen handhafves. Denna siffra torde icke många jordbrukare komma öfverens om att sätta lika. För öfrigt vill det icke synas, som om Bevillnings-

Utskottet tänkt sig, att tullens verkningar skulle stanna vid en viss måttligare stegring af sädesprisen. Herr Axell har nemligen i sin motion föreslagit, att »visst råg- och hvetepris i Östersjöhamn bestämmes såsom tullgräns, så att, om priset stiger deröfver, råg och hvetet få införas tullfritt, men om det faller derunder, sådan import skall drabbas af den tull, som af Riksdagen möjligen beslutas och af regeringen möjligen fastställles.» Derpå svarar Utskottet: »de bestämmelser, erinrande om de af motionären föreslagna, hvilka för längre tid tillbaka i vårt land funnits vidtagna rörande tullar å spanmål, voro enligt Utskottets åsigt grundade å ett åskådningssätt, som numera torde få anses öfvergifvet, och sammanhänge för öfrigt på det närmaste med det förhållande, att nationalrepresentationen då sammanträdde endast med längre mellantider». Det tycks således icke som om Bevillnings-Utskottet vore af den åsigten, att det endast komme att stanna, der prisen äro något högre än de nuvarande. Jag kan icke derom säga annat, än att deri gifver jag Utskottet rätt, ty en af olägenheterna af den föreslagna tullen är just den, att man icke kan stanna, der priset icke skulle synas högre, än att det rimligen för varan kunde betalas. Man kan icke förhindra de fluktuationer, som framkallas genom oupphörliga förändringar i tullsatserna. Spanmålshandeln förstöres och derigenom den afsättning, hvarpå hela jordbrukets förmåga att gifva afkastning beror. Särskildt vill jag erinra, att tullen på råg möter synnerliga betänkligheter deri, att det land, hvarifrån rågen företrädesvis kommer, Ryssland, är underkastadt starka vaxlingar i produktionen af detta sädesslag, och följaktligen kommer, om missväxt inträffar i Ryssland, tullen på råg att verka på ett sätt, som alldeles icke beräknats, då man företrädesvis åsatte densamma på exporten från detta land.

Min öfvertygelse är, att denna Kammare skall på ett särdeles värdigt och lyckligt sätt häfda sin plats i representationen, om den skyddar oss från en återgång till det system, som för trettio år sedan öfvergafs, och som aldrig kan tillämpas utan att förnärma den talrika klass, som i högsta grad är i behof af att se representationen med afseende på den utöfva rättvisa.

Jag anhåller om afslag.

Många af Kammarens ledamöter gåfvo vid slutet af detta yttrande sitt bifall till känna.

Herr Axell. Det är tvifvelsutän, Herr Grefve och Talman, högst märkligt, huru åsigtarna kunna ändras och huru snabbt. I fjol var det en allmän veklagen, framburen af skyddstullspressen, af protektionistcheferna och deras anhängare inom Riksdagen öfver bristande utredning. Herr Boström till Östanå hade »väntat sig en utredning, under hvilka förhållanden jordbruket arbetade, huruvida det funnes grund för klagomålen öfver dess betryck, och hvilka botemedel kunde anvisas». Grefve E. J. Sparre ansåg sig »kunna begära, att i Bevillnings-Utskottets betänkande finna en fullständig utredning af frågan» men fann i stället blott — fraser. Afdelningen hade sammanträdt den ena dagen, afgjort frågan den andra o. s. v. I år heter det från alldeles samma håll, att ingen utredning är behöflig, ty den var så öfvermåttan grund-

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omlagen
spanmål.
(Forts.)*

lig i fjol. I år har man icke ens besvärat sig med att låta afdelningen förbereda frågan, man har behandlat och beslutat saken genast i Utskottets plenum. Och dock var det i fjol endast fråga om att vidblifva hvad Riksdag och regering under snart 30 år funnit vara för landet gagneligt. I år åter är det fråga om att bryta med det bestående, i ekonomiskt afseende göra ett språng in i det okända, öka skattebördan, taga från den ene för att gifva åt den andre, och i den redan öfverfulla statskassan samla millioner, om hvilka ingen af oss ännu vet, huru de skola användas. I fjol klandrade min ärade vän, rektor Dahl, skarpt den tullpolitiska reform, som år 1857 genomfördes, emedan steget var för stort. Han erinrade om att rågtullen, som då var 125 öre, korn-tullen 112 $\frac{1}{2}$ öre och mjöltullen 10 procent utöfver spanmålstullen, nedsattes på en gång till noll. »Plötsliga och våldsamma omkastningar i ett lands ekonomiska lagstiftning medföra alltid oreda och förluster» yttrade han under diskussionen i denna Kammare. I år är han färdig, utan att jag kan upptäcka att det på minsta sätt generar honom, att i ett steg gå från en tullsats af 0 icke till 112 $\frac{1}{2}$ eller 125 öre utan till 200 öre och, hvad värre är, i afseende på mjölet göra en omkastning — så mycket *plötsligare* och *våldsammare* än den af honom förkättrade 1857 års, som 150 öre äro ett högre belopp än 12 öre. Om jag nu icke behöfver mer än påpeka denna inkonsequens, för att se min ärade vän ställa sig i spetsen för Utskottets motståndare skall jag icke pressa ämnet vidare, men i annat fall nödgas jag att till honom rigta samma anmaning, som den rausakande brodern i vissa ordnar: försvara dig!

Ingen af herrar skyddstullsvänner skall kunna förebrå *mig* att icke hafva tagit noggrann kännedom om de argument, som de till sitt stöd anföra. På sista tiden har jag ingenting annat gjort än läst brochyren af signaturen Dl, Kilon, m. fl. och genomgått tullartiklarna i Allehanda, Svenska Dagbladet, Vikingen, ja till och med Vårt Land. De skäl, som mest frapperat mig, har jag samvetsgrant antecknat; från anteckningarne har jag sedan destillerat bort de svagaste och sålunda fått qvar ett residuum af protektionistiska fundamentalsatser. Jag är ledsen att säga, att Utskottets föreliggande betänkande *icke* gifvit mig någon tillökning i samligen. Detta har nu icke varit något särdeles treffligt arbete, såsom man lätt kan tänka sig, men jag har dock gjort det, dels emedan jag ju möjligen på den vägen kunde vinna någon andlig förkofran, dels och synnerligen emedan denna för hela landet så viktiga fråga är det särskildt för den landsdel, jag har äran representera, för den näring, hvarmed jag sysslar, och för de arbetare, som deraf hafva sitt bröd. Jag nödgas därför, mine herrar, bedja att få meddela Kam-maren detta residuum, åtföljdt af några egna reflektioner, ingalunda i förhoppning att lyckas öfvertyga, men för att i möjligaste måtto två mina händer rena. Emellertid vill jag söka vara så kortfattad som möjligt.

För redighets skull har jag ordnat skyddstullsvännernas argument på tvenne linier. I första träffen kommer då: »Landets näringar äro i betryck, deribland äfven jordbruksnäringen. Denna är landets moder-näring. Den bör hjälpas genom tull, ty tullar hjälpa. Andra stater hafva trott på den hjälpen och infört tullar. Tullar hafva hjälpt dem. Om jordbruket understödes, blomstrar industrien. Om jordbruket under-stödes, få arbetarne det bra.»

Landets näringar äro i betryck och deribland äfven jordbruket. Om detta är en sanning, så är det dock en sanning, som tål en hel del modifikation. Det är onekligt, att de industrier, hvilka sjelfva äga sitt råmaterial, såsom jordbruket, trävaruindustrien och bergsbruket, hafva lidit och lida betryck genom det fortgående prisfall på produkter, som sedan några år eger rum. Man befinnes nu hafva betalt sitt råmaterial, jorden, skogen, grufvorna, för dyrt. Men de industrier åter, hvilka icke äga sitt råmaterial, utan inköpa detsamma för omedelbar förädling, hafva lidit föga eller intet af nu rådande prisfall. Och för båda klasserna af näringar gäller, att prisfallet icke varit blott ett ondt, utan äfven medfört ett godt. Hvar och en, som säljer, köper äfven, och det kan hända, att hans förlust såsom säljare kan minskas, till fullo uppvägas eller förbytas i vinst genom ett ännu större prisfall på hvad han köper. Jag sålde i fjol min vara för t. ex. 1,000 kronor och köpte för 900 kronor; 100 kronor hade jag öfver till utlagor, räntor, vinst m. m. I år hafva mina produkter fallit med 10 procent; jag får ej mer än 900 kronor för min vara, men hvad jag behöfver köpa har fallit med 20 procent, och i stället för 100 kronor i fjol, har jag i år ett öfverskott af 180 kronor. Hvad nu särskildt jordbruket beträffar, så torde väl äfven de ifrigaste protektionister i denna Kammare få medgifva, att den stora, för att icke säga större delen af landets smärre jordbrukare, som icke odla råg och hvete till afsalu, utan antingen sälja hafre och mejeriprodukter eller hafva sin hufvudsakliga ekonomi byggd på körslor, fiske, handel eller tillfällig arbetsförtjenst, desse hafva genom prisfallet icke kommit i betryck, utan kanske i stället gjort en vinst. Ja, mine herrar, det är nog så, att den stora industrien, gods-egarne, sågverksegarne och bergsbrukarne, vi hafva det skralt, men den stora massan af nationen, från embetsmän och löntagare ned till småbrukarne och arbetarne, har det tvifvels utan bättre än någonsin förut. För detta påstående kan jag anföra bevis, som jag hoppas icke ens af motsidan kunna jäfvas. De båda måtarne på landets välmåga, tullintraderna och den allmänna bevillningen hafva, långt från att falla, tvärt om stigit. Statskontoret beräknar föregående års tulluppbörd till öfver 33 millioner, under det att de tre föregående årens medeltal varit 32,800,000. Den allmänna bevillningen har alltjemt stigit sedan år 1882, oakadt vi höjt existensminimum och det bevillningsfria afdraget. Bevisar detta något allmänt utbreddt betryck? Vittnar det icke snarare för den åsigt, som nutidens främste nationalekonomer hysa, att pågående ekonomiska kris drabbar toppen och icke roten, att den innebär en förmögenhetsomflyttning uppifrån nedåt. Bevisar det icke, att talet om näringarnas och jordbrukets nuvarande betryck i Sverige, för så vidt det tal gör anspråk på att gälla i allmänhet eller ens hufvudsakligen, är ett origtigt tal?

Det heter vidare, att *jordbruket är landets modernäring.* Jag har ofta tillåtit mig undra, hvad man menar med modernäring. Man borde väl mena den äldsta näringen, den som var till före alla andra. Men i sådant fall är uttrycket osant, ty den första näringen var djurfångst, derefter kom boskapsskötsel och först långt senare jordbruk. Eller menar man att det är denna näring som föder och fostrar alla landets öfriga näringar? I så fall skulle det minsann vara ganska illa bestäldt

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

med gamla Sverige. Hvad hafva de storindustrier, hvilkas alster till hufvudsaklig del exporteras, att göra med svenska jordbruket? Skulle jordbruket föda och fostra dem, så komme de i sanning icke långt, och landet ej heller. Hvarmed skulle vi då hafva betalt och framdeles betala vår import, våra jernvägar och räntorna på öfriga skulder? Nej, man skulle kanske med mera fog kunna säga, att det är de exportrande industrierna, som uppehålla de för inrikes konsumtion arbetande, deri inbegripet jordbruket, än någonsin tvärt om. Skall då modernäring vara liktydigt med vår hufvudsakliga, de andra långt öfvervägande näring? Ja, detta var en gång sanning, fordومتida, men är det dess bättre ej numera. Man åberopar till stöd för detta påstående den folkmängd, som jordbruket sysselsätter, och pekar i detta hänseende på den statistiska siffran 52 procent af landets hela befolkning.

Men denna siffra, liksom så mången annan statistisk, torde behöfva sin allvarliga korrektion. Rundt kring våra kuster lefver en befolkning, som visserligen är jordegande och jordbrukande, men hvars hufvudsakliga näring är fiske. Dessa äro dock af statistiken inrangerade såsom jordbrukare.

Rundt kring våra städer och hvarje större industriellt etablissement på landet bor en mängd folk, som ega ett, två, tre tunnland jord och äro upptagna såsom jordbrukare, men likväl har helt andra sysselsättningar. Bland lösa arbetare finnas tvifvels utan massor, som 8, 9 eller 10 månader af året syssla med allt annat än jordbruk, men de återstående 2, 3 eller 4 månaderna äro jordbruksarbetare och därför blifvit såsom sådana i statistiska uppgifter inräknade. Jag tror sålunda, att, om statistiken vore korrekt, denna siffra af 52 procent antagligen skulle betydligt sjunka, må hända ända ned till 40 procent. Men det finnes en annan mera adæqvrat mätare af en närings betydelse än vår bristfälliga yrkesstatistik, och det är den inkomst, en näring lemnar; och om man i detta hänseende antager, att fastighet afkastar 5 procent af dess taxeringsvärde, så visar statistiken, att jordbruket gifver 110 millioner i årligt netto, under det att öfriga näringar, yrken och annat förvärf i Sverige gifva en nettoinkomst af 383 millioner. Detta, om man nu talar om jordbruket i sin helhet. Men i föreliggande fråga har man att afskilja den del af jordbruket, som icke skulle komma att genom dessa tullar erhålla något skydd, och i sådant fall sjunker siffran 110 millioner åtminstone till hälften, hvaraf följer, att inkomsten af den del af jordbruket, som frågan berör, icke belöper sig till mer än ungefär 10 procent af allt landets förvärf. Jag nödgas därför påstå, att uttrycket *modernäring* om jordbruket är i allmänhet olämpligt och, i *föreliggande fråga* begagnadt såsom slagord, högst olämpligt och högst vilseledande.

»Jordbruksnäringen bör *hjelpas genom tullar, ty tullar hjälpa.*» Jag vill härvid blott i förbigående nämna, att väl $\frac{3}{4}$ af nationalekonomiens furstar skulle vilja utbyta ordet *hjelpa* emot ordet *stjelpa*. Icke heller vill jag dröja vid de sorgliga minnena från vår frihetstid, då svenska folket aflades om att framkalla och uppehålla industrier genom stöd af skyddstullar, hvilket allt ändades med undergång och ruin. Men jag måste deremot betona den försoffning, som dessa tullar

ovillkorligen måste utöfva på den industri, som genom dem skall skyddas. I år till exempel kan en vara tillverkas här i Sverige för 100 kronor. Amerika kan icke leverera den här under 105 kronor. Men nästa år kan Amerika till följd af fall i frakter eller nya uppfinningar sälja denna vara här för 95 kronor. Den svenska fabrikanten begär då ett tullskydd af 10 kronor och får det. Ett eller annat år derefter anstränger man sig å nyo i Amerika och nedbringar priset genom förbättrade arbetsmetoder eller nya uppfinningar till 85 kronor. Den svenska fabrikanten begär och erhåller nu 20 kronors tullskydd. Den svenska fabrikanten vänjer sig härigenom att söka sitt skydd, icke der han skulle söka det, nemligen i ansträngande af sin uppfinningsförmåga, i nedsättandet af arbetskostnaden och i sparsamhet; han vänjer sig att söka det i denna skatt, som Riksdagen till hans skydd välvilligt pålägger de öfriga medborgarena, men som endast är ett hyende under hans lätja och oförmåga.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts).*

Jag skall i detta afseende bedja att få omtala en liten historia från min hemtrakt. Der finnes en mjölgvarn af viss betydelse, hvilken eges af ett aktiebolag. Sedan i fjol mjöltullen fallit igenom, fann styrelsen att qvarnen var otidsenlig, icke försedd med nyaste inrättningar. Man lyckades ock insamla nödigt kapital för en ombyggnad. När jag för några dagar sedan var hemma, sammanträffade jag med disponenten, som naturligtvis ex officio är ifrig protektionist. För alla mina frihandelsskäl var han okänslig, utom för detta enda, tullskyddets försoffande inverkan. Han erkände, vid tal härom, att bolaget numera efter qvarnens ombyggnad vore enligt hans uppfattning oberoende af mjöltullar, men att om styrelsen hoppats eller varit förvissad, att i år mjöltull skulle hafva införts, då hade sannolikt ingen ombyggnad af qvarnen kommit i fråga. Samma sak är det med jordbruket. Jag är icke ensam om den åsigten; den delas äfven af många jordbrukare. Helt nyligen har jag från en större jordbrukare i ett af de mest protektionistiska hörnen af vårt land emottagit ett bref, hvarur jag skall bedja få uppläsa några rader, på förhand bedjande herrarne af motsidan att icke taga anstöt af de kanske något starka uttrycken. Han skref, bland annat, som följer:

»I min egenskap af svensk landtbrukare njuter jag redan på förhand af det ljufva hopp om förbättring i landtbrukets ställning, som herrar protektionister så välvilligt låter hägra för oss. Höga skyddstullar! Sedan kunna vi som hittills sitta med armarne i kors, lata oss, sköta oss lika uselt som förut och i lugn afvakta det kommande ljufva mannaregnet. Märkvärdigt att de icke kunna eller vilja förstå, hvilken väldig örfil de med sitt galna förslag rigta just mot det svenska jordbruket.» —

»Tullar hafva hjälpt dessa länder», säger man vidare. Men det torde väl vara för tidigt att ännu derom fälla något omdöme. De uttalanden, som möta oss från dessa länder, stå stiek i stäf mot hvarandra och lemna icke någon ledning. Men det vittnar dock nu, såsom alltid, emot tullarne att de befinnas vara för låga och att när man en gång kommit in på den banan, man ser sig tvungen att höja dem. Det enda faktiska bevis, jag sett framlagd för framgången af tullar, är anfördt af signaturen »D!» i en af hans brochyren och ly-

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

der: sedan skyddstullarne införts i Tyskland, hafva arbetslönerna der stigit, i Schlesien med 2,4 procent, i Westfalen med 6 à 7 procent, i några andra tyska distrikt med 8 à 10 procent. Och detta skulle nu lända till bevis? Sedan den store och beundrade Bismarck lyckats genom skyddssystemet fördyra arbetarnes lefnadskostnader med 20 à 30 procent, pekar man med förtjusning på en förhöjning i arbetslönen af 2, 6, 8 eller 10 procent, en förhöjning framtvingad af nödvändigheten att icke låta arbetarne svälta i hjel men som i och för sig innebär en högst betydlig nedsättning i deras lönevillkor. — Nej, bättre bevis äro af nöden för att man skall tro på skyddstullarnes nytta, och när nu andra nationer tagit sig orådet före att börja nya experiment med tullar, skulle man kanske här kunnat i lugn och ro afvakta resultatet deraf, det vill säga invänta den tid, då dessa länder blefve tvungna att åter sänka eller stryka tullarne igen.

»Om jordbruket understöddes medelst tullar, så blomstrar industrien.» Detta är nu också en af de quasi-sanningar, som hafva god kurs bland allmänheten, men icke desto mindre till hela sitt innehåll äro icke-sanningar. Såsom jag förut haft äran visa, finnes emellan de industrier, hvilka arbeta för export, och jordbruket intet annat finansiellt samband än det statsfinansiella. Det är endast för de industrier, som arbeta för den inhemska marknaden, och för dessa endast till så stor del, som deras afnämare utgöras af jordbrukare, som jordbrukets blomstring kan framkalla deras egen. Men dervid är dock alltid fäst det villkor, att jordbrukets blomstring icke får vara orsakad af ökad pris på jordbruksalstren; ty om så är fallet, stiger industriens tillverkningspris, lika visst som kostnaden för maskinkraften stiger genom ökad pris på stenkolen. —

Den fördel, som skulle vinnas genom ökad konsumtion eller högre pris bland jordbrukarne, blir sålunda fullkomligt neutraliserad, under det att köpkraften hos den öfriga delen af befolkningen blir förminskad i samma mån, som jordbrukarne tagit densamma mera i anspråk för sig. Jordbrukets blomstring genom ökad pris på dess produkter måste således medföra skada äfven för den del af industrien, som hos jordbrukarne har sina afnämare. Hvad den öfriga industrien beträffar, är fördyrandet af lifsmedlen liktydigt med försvårade produktionsvillkor, försvårad konkurrens och förminskad inkomst.

I andra linien har jag tillåtit mig intränga några argument, som med hvarandra icke hafva sådant sammanhang som de föregående, utan strida i mera spridd ordning.

»Hvad hjälper det, att allting är billigt, när man ingenting har att köpa för?» »När vi slå upp våra dörrar på vid gafvel och låta utländingarne öfversvämma oss med sina produkter till så billigt pris, att jordbruket icke bär sig, våra industrier, fabriker, handtverkerier och all annan form af mensklig verksamhet måste afstanna — hur skall det då gå för oss; hvarmed skola vi då köpa våra lefnadsförmögenheter?» Ja, detta är nu en öfverdrift, och jag ber därför att derpå få lemna ett svar, som derför också måste innebära en öfverdrift, men derjemte enligt min uppfattning mera sanning. Jag vill dock icke gå så långt att förutsätta, att dessa våra fiender, utländingarne,

skulle öfversvämma oss med allt hvad vi för vårt lifsuppehälle behöfva till ett pris af noll, ty då förmodar jag vi alla vore ense om att vi i ekonomiskt afseende hade det ypperligt. Men om en lefnadskostnad, som nu uppgår, till exempel, till 2 kronor, per dag, skulle genom import af främmande alster till billigt pris sjunka till 50 öre per dag; ja, då skulle tvifvels utan Sverige helt enkelt vara det rikaste land på jorden. Hvarje form af mensklig verksamhet — till och med rågodling — skulle vi då med största framgång kunna idka i kraft af vår orimligt billiga tillverkningskostnad. Vi skulle slå i hjel andra länders produktion, och emigrationsströmmen skulle rusa hän mot våra kuster, till dess jemvigten vore återställd. Det är den låga tillverkningskostnaden, som bestämmer det ekonomiska herraväldet i denna värld. Lifsmedlen äro för det menskliga arbetet hvad stenkolen äro för maskinen. I sägen, mine herrar, att näringarne äro i betryck! Hvarför viljen I då fördyra bränslet?

»Hvarje tunna hit införd spannmål är en produkt af ulländskt arbete, som trycker på det inhemska arbetet och försvårar tillfället till arbetsförtjenst», heter det i en af brochyerna. — Tro då verkligen herrarne af motsidan, att man betalar hvad man köper med penningar? Erinra de sig icke, att produkt bytes mot produkt, och att penningen blott är bytesmedel. Den norrländing, som importerar en tunna säd, byter ut den mot en quantitet trävara, och hindras han derifrån, kan han helt enkelt ingen säd köpa. Jag har icke hört att herrar uppländingar, östgötar eller vestgötar, som odla råg och hvete, äro redobogna att taga vårt trä i utbyte mot sin spannmål, men göra de det icke, kunna vi icke köpa af dem. Hvarför då hindra eller försvåra vårt varuutbyte med de främmande folk, som äro villiga att taga vårt trä?!

Nyssomförmälda sats, som jag uppläste, borde egentligen helt enkelt vändas om och heta: »Hvarje utländsk produkt, som i landet införes, möjliggör afsättningen af en inhemsk produkt på utlandet och underlättar sålunda tillfället till arbetsförtjenst.» Denna tullstrid är bland annat en strid emellan de industrier, som arbeta för inhemska marknaden, och exportindustrierna. De förra vilja tvinga de senare att köpa af dem, icke af utlandet, och af dem till högre pris än i utlandet. Men hvarför skall arbetaren och hvarför skall norrländingen på detta sätt tvingas att betala en särskild skatt till det nu betryckta jordbruket? Med hvilken rättvisa skola de exporterande industrierna stäckas i sin handels- och handelsfrihet?

»En närings utveckling skall mätas efter dess förmåga att fylla landets behof.» Detta är nu en besynnerlig sats, men dess genetiska förklaring är lätt gifven. När protektionisterna började sitt anlopp mot frihandelsregimen, var det nödigt visa, det näringarna under frihandelssystemet gått tillbaka. Men då statistiken nu visade, att näringarna deremot vunnit en storartad utveckling — då uppfann man doktrinen, att en närings utveckling mätes efter dess förmåga att fylla landets behof. Detta erinrar mig om historien om den gamle häradsdomaren vid Ångermanelfven, som kom ned till ångbåtsbryggan i Nyland och såg den ene ångaren efter den andra anlända, lastad med mjölsäckar. Han utbrast då i jemmer och veklagn öfver landtbrukets förfall der på orten: i forna dagar kunde man exportera

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spannmål.
(Forts.*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

spanmål; nu måste man importera sådan. Och i denna uppgift hade han rätt; för 40 à 50 år sedan kunde från Ångermanelfven exporteras 4 à 5,000 tunnor spanmål; nu importeras kanske 40 à 50,000. Men den gamle häradsdomaren glömde, såsom många andra, att jordbruket under denna tiden nog gjort oerhörda framsteg i dessa trakter, men att vid sidan af jordbruket uppvuxit en storindustri, som använder mycket folk, och att folkökningen gått framåt med raskare fart än sädesodlingen. Detsamma är, enligt min öfvertygelse, förhållandet med Sverige i sin helhet. Städerna och de industriella anläggningarna behöfva nu mycket mera spanmål än förut, och en stor del af jorden användes numera icke till spanmålsodling. Det finnes också ett annat sätt, än ökad råg- och hveteodling, att åstadkomma den jemvigt emellan inhemsk konsumtion och produktion, som man uppställer såsom önskningsmål. Vi behöfva blott exportera en fjerdedel af vårt folk, och svenska jordbruksnäringen höjer sig med ens till den ståndpunkt af utveckling, att den förmår fylla landets behof.

Innan jag lemnar detta ämne, skall jag bedja få yttra några ord om ett inlägg från motsidan, hvilket gjordes under förra årets diskussion af Friherre Barnekow, och hvilket är nästan det enda, för hvilket jag, såsom frihandlare, är känslig. Om nu, sade den ädle friherren, det vore så som frihandlarne påstå, att tullar träffa konsument, icke producent, hvarför voro då frihandlarne så angelägna om handelsstraktater — hvarför skreko de så mot tyska trävarutullen; det är ju den utländske förbrukaren, icke den svenske säljaren, som får betala tullen. — Ja, detta är fullkomligt sant, men det finnes två andra skäl för oss frihandlare att vara intresserade af lägsta möjliga tullar i utlandet och handelstraktater. Det ena är det, att icke köpkraften hos de utländske köparne måtte genom höga tullar blifva reducerad, och det andra ännu viktigare, att vilkoren för det mellanfolkliga utbytet blifva för en längre tid fastslagna, så att icke förutsättningen för all handels och vandelns trefnad, säkerhet och trygghet, kunna rubbas. Det var för att om möjligt skrämma tyskarne att nedsätta trävarutullen, som vi skreko i fjol och talade om repressalier, och visst icke därför att dessa tullar skulle drabba oss. Vårre är det med en annan inkonsequens, hvartill motsidan gör sig skyldig. På en och samma sida, om jag icke missminner mig, uti någon brochyr af signaturen Dl., och på många ställen i riksdagsprotokollen, finna vi först den vanliga teorien, att tullar betalas af producenten, säljaren, men sedan och omedelbart derefter starka klagomål öfver frihandeln därför, att den infört ett orättfärdigt skattesystem, i ty att den rike tillåtes att skattefritt införa lyxartiklar, då deremot den stora massans förnödenheter äro genom tullar hårdt beskattade. Hvart har väl här konsekvensen tagit vägen? Det var ju så, att den utländske producenten fick betala tullen, hvadan då talet om en orättvis beskattning?!

Till sist några ord särskildt om *Norrlands* ställning till föreliggande fråga. Den bröds katt till staten, hvarom i dag är fråga, beräknas, att uppgå till 6 millioner kronor för riket, hvaraf skulle komma på Norrlands andel 1,740,000 kronor — en siffra, som visst ej är gripen ur luften, såsom en föregående talare behagat yttra, utan

helt enkelt uppkommit genom en multiplikation af Norrlands nuvarande import med den föreslagna tullsatsen. Nå väl, då Norrlands befolkning utgör 14 procent af hela rikets, är detta liktydigt med att 35 procent af skatten skulle betalas af 14 procent af folket, eller att på hvarje person i Norrland faller 2 kronor 50 öre, under det att det öfriga riket betalar endast 75 öre per person. Detta är nu endast skatten till staten. Kommer så ytterligare skatten till herrar råg- och hvete-odlare, som af Herr Presidenten Wærn är beräknad till 5 kronor 85 öre för hvarje fullvuxen person, eller tillsammans för hvarje fullvuxen i Norrland 8 kronor 35 öre och för en arbetarefamilj med 3 minderåriga barn 36 kronor 73 öre. Från Sundsvall har jag flera beräkningar om samma sak, ehuru deri ingår jemväl skatten på kött, fläsk, smör och ost, och uppgår summan till 54 kronor 52 öre. Deremot utgör socker- och kaffeskatten på ett arbetarehushåll endast 14 kronor 4 öre. Äfven om man nu toge bort dessa senare skatter, återstå dock omkring 40 kronor i lifsmedelsskatt, som faller på den gifte arbetaren. Detta utgör nu ungefär 6 procent af hans kontanta aflöning, det vill säga 6 gånger bevillningen, i fall han icke hade förmånen af ett bevillningsfritt existensminimum. Synes det ej de ärade ledamöterna af denna Kammare vara en vidunderlighet, att vi lagstadga för en person ett existensminimum, fritt från skatt, men icke skulle draga i betänkande att här på annat vis pålägga samma person en skatt, 6 gånger så stor som allmänna bevillningen? Om det nu skulle vara nödigt för statens bestånd eller dess välfärd, hvilket arbetaren icke kan fatta och jag ej heller, att pålägga en sådan skatt, hvarför icke låta den falla på allmänna bevillningen? Hvarför skall arbetaren, hvarför skall norrländingen särskildt straffas för att råg- och hveteodlingen ej bär sig, eller kanske, med andra ord, därför att en del af det svenska jordbruket icke skötes så som sig vederborde?

Det har vid ett offentligt möte och äfven här i dag till oss norrländningar rigtats ord, erinrande oss om den tacksamhetsskuld, i hvilken vi stå till det öfriga landet. Man har underlättat för oss besväret att söka upp dessa särskilda tacksamhetsgrunder genom att välvilligt påpeka anslagen till vägförbättringar, till strömmrensningar och till jernvägar.

Men om jag skulle till min ärade vän rektor Dahl, som gjort sig till en tolk för dessa framställningar, rigta en vänlig anhållan att få taga ett grepp i hans ficka, emedan min näring ej bure sig, och till stöd för denna anhållan skulle anföra, till exempel, att jag kontribuerar till hans rektorslön i Sölvesborg, skulle han bestämdt säga: min gode vän, detta är ej något skäl, ty jag kontribuerar å min sida till rektorslönen i Sundsvall. — Samma svar ber jag att få gifva honom såsom norrländing. Vi norrländingar vilja nemligen erinra oss, att äfven öfriga delar af riket fått rikliga anslag till vägförbättringar och, om ej till strömmrensningar, så till storartade kanalbyggnader och till jernvägar.

Han tillade några ord, som inneburo ett *hot*, nemligen om mörka skuggor, som kanske komme att kastas öfver Norrlands framtid. Jag vill icke på den vägen möta honom; men jag kan dock, såsom norr-

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spannmål.
(Forts.)*

länding, ej underlåta att uttrycka den förhoppning, att Norrland måtte blifva betraktadt såsom en del af riket, äfven utan att behöfva åtaga sig en beskattning, som, obillig mot hela svenska folket, är särskildt obillig och orättvis mot oss, i den mån den skall oss särskildt drabba.

Jag anhåller, Herr Grefve och Talman, om afslag å Utskottets betänkande! —

Äfven detta anförande mottogs med bifallsrop.

Friherre Barnekow: Herr Grefve och Talman! Mine herrar! Det är ju en sanning, att den starkare alltid råder öfver den svagare. Men är det en sanning, så är det ju ock en sanning, att vårt land håller en armé för att kunna försvara sig mot ett annat land.

Nåväl, mine herrar! I närvarande stund pågår i utlandet ett finansielt krig. Och för mig ställer sig därför den frågan: Skall svenska nationen stå stilla och åse detta krig, eller skall den bereda sig på att möta de faror, som kunna inträffa. Detta är den ställning jag intager.

Jag har alltid hyst och hyser fortfarande vänliga åsichter om det fria utbytet, och ingen i denna Kammare eller ens någon skall kunna påstå, att mina åsichter för närvarande kunna inrangeras i lederna på den konservativa sidan. Men det oaktadt kan jag likväl icke gå så långt som att säga: himmel och jord skola förgås, men mina ord som frihandlare skola icke förgås.

Och jag är öfvertygad att det närvarande tullsystemet, sådan ställningen nu är i världen, är omöjligt för vårt land att kunna bibehålla.

Sedan jag förutskickat denna erinran, skall jag bedja att få med några ord bemöta de ärade reservanterne af de talare, som här uppuppträdt, dervid jag anhåller att få göra början med en reservant, och med den, som haft den längsta reservationen, Herr Presidenten Wærn.

Herr Wærn säger i början af sin reservation, att på den tid, då vi hade spanmålstullar i vårt land, måste dessa i följd af skördarnes olika resultat eller andra vexlande förhållanden ständigt ändras.

Men det var på den tiden. Andra tider, andra seder. Nu kunna enligt min uppfattning aldrig inträffa sådana förhållanden, som då, eller att ett land blir så beroende af missväxt, att spanmålsprisen derigenom i väsentlig mån stiga, eller någon större prisskilnad uppkommer, ty dertill äro kommunikationerna de olika länderna emellan allt för utvecklade och frakterna allt för billiga, mot hvad förhållandet var för 30 år sedan. Vidare har den ärade reservanten anført en del siffror för att visa, att om spanmålen beläggas med tullar, så ökas derigenom prisen i samma proportion. Jag är honom tacksam för hans siffror, ty de bevisa raka motsatsen. Den ärade reservanten säger, att år 1876, då tullar hvarken funnos i Ryssland eller Tyskland, var medelpriset på 1 kubikfot råg i Ryssland kronor 2,32 och i Tyskland kronor 2,88, en prisskilnad alltså på 56 öre, 1877 var prisskilnaden 62 öre, 1878 22 öre och 1879 27 öre. Men, mine herrar, då lade Tyskland tull på spanmål med omkring en krona per 100 kilo. Och då sjönk prisskilnaden, så att den 1880 utgjorde endast 8 öre, 1881 6 öre, 1882 18 öre, 1883 16 öre och 1884 13 öre.

För att icke trötta Kammaren med någon ytterligare utredning,

vill jag blott säga, att prisskilnaden i genomsnitt de år, då inga tullar existerade, utgjorde 47 öre, och, då tullar åsatts, endast 10 öre då enligt tullen den skulle utgjort 16 öre. Sedan den circa 200 procent högre spanmålstullen påbjöds i Tyskland år 1885, blef denna prisskilnad i medeltal för det året 37 öre. Jag rör mig ej gerna med siffror, men, eftersom motståndarne begagna sig deraf, gör jag det äfven.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omlagen
spanmål.
(Forts.)*

Vidare stöder sig samme ärade reservant på hushållningssällskapens statistiska uppgifter angående jordbruket. Ja, de kunna nog vara bra. Men inte vågar jag stödja mig på dem. Vanligen uppgöras dessa i första hand af ordförandena i kommunalnämnderna. Men jag skall bedja att få säga den ärade reservanten, att jag själf i sådan egenskap lemnat dylika uppgifter och gjort det så godt jag kunnat, men jag vill ej ansvara för en enda siffra der står.

Då jag nu tror mig hafva visat, att den ärade reservantens förutsättningar om brödets fördyrande i samma proportion som den åsatta tullen, samt att de statistiska uppgifter, på hvilka han stöder sig, äro mer eller minde tillförlitliga, så hemställer jag, om hans beräkning, att en arbetares familj skulle genom åsättande af spanmålstull få betala en förhöjd skatt ända till 36 kronor 73, öre kan vara riktig, ty, äro premisserna origtiga, så blir äfven konklusionen origtig.

Vidare har talats om arbetaredemonstrationer, bland annat från Norrköping, i syfte att tullar, såsom fördyrande födoämnen, ej borde påläggas. Men i Norrköping måste man ju se denna sak från en fullständigt ensidig synpunkt; de hafva skydd sjelfva för sina klädesfabriker, och se helst de slippa lemna skydd åt arbetare, som arbeta i andra näringar. Allt detta myckna tal om tullarnes olägenheter, det beror ju på huru jag framställer saken.

Om jag har 1,000 arbetare framför mig och säger till dem: dessa stora godsegare och industriidkare vilja taga penningarne ur edra fickor — dessa blodsugare vilja taga från er och stoppa i sina egna fickor, de vilja till sin egen fördel fördyra edra lifsmedel.

Då är det ju alldeles klart att de skola anse detta, och det med rätta, som en himmelskriande orättvisa.

Men säger jag åter till dem: om det beredes skydd åt landets näringar, så förbättras näringarnas ställning, den allmänna välmågan stiger och i sammanhang dermed äfven arbetslönerna. Vi behöfva betala ej den utländske arbetaren för det arbete han nedlagt på en af oss importerad vara, utan vi skaffa våra svenska arbetare denna förtjenst inom landet och tvinga dem ej söka arbete i främmande länder, hvilket måste blifva följden, om alla våra varor skulle tillverkas utom landet och endast konsumeras här. Då blir möjligen svaret annorlunda och då vilja möjligen arbetarne hellre betala sitt bröd något dyrare och få arbete än att hafva billigt bröd och intet arbete. Allt beror på huru saken framställes, och jag vågar bestämdt påstå, att våra arbetare hafva lika goda vänner bland många af dem, som yrka på någon ändring i vår nuvarande tullagstiftning, som bland dem, som proklamera frihandelsprinciperna såsom de enda rigtiga.

Nu skall jag tala litet om den andre reservanten, vår ärade ordförande. Han har i sin reservation endast sagt, att som dessa tullar

Ifrågasatt tull på vissa slags omalen spanmål.
(Forts.) i allmänhet icke äro till någon nytta för idkarne af jordbruket eller för utvecklingen af jordbruksnäringen, så behöfvas inga tullar. Ja, det har han sagt, men ingalunda bevisat. Om jag för närvarande hyser andra åsigter, så kunna de vara lika rigtiga, och då han ingenting bevisar, anser jag mig ej heller skyldig komma med några bevis, den enes påstående kan ju vara lika rätt som den andres.

Han talade äfven om starka agitationer, som skulle hafva utgått från protektionisterna. Men jag tror att dessa varit fullt ut lika lifliga från motsatta sidan. De agitationer, som bland skyddstullsvännerna bedrifvits, hafva väl egentligen skett bland landtbrukarne, och de hafva i all tysthet ingått direkt till vår regering och beklagat sin nöd; få se hvad regeringen ämnar att svara härpå.

Sedan komma vi till två reservanter, som, ehuru reservanter, dock icke äro mina motståndare. De säga, att de vilja hafva tullar, men de vilja icke vara med om tullar å spanmål, när de ej samtidigt gälla industrien.

Men, mine herrar, önska de tull för industrien, måste de vara med om tullar för jordbruket. Dessa kallar jag således ej för mina motståndare, utan tvärt om för mina vänner, och jag helsar dem välkomna.

Sedan hafva vi en reservant, som säger, att staten icke är i behof af mera penningar.

Nej, det är klart, vi hafva ju 7 à 8 millioner öfver. Men det är heller icke fråga om att skaffa staten penningar, utan gå öfver till ett annat system för vår lagstiftning. Om detta system inbringar staten penningar, ja, då är det ju bra; men icke är det väl därför vi lägga på spanmålstullar, ty penningar i statskassan hafva vi, som sagdt, godt om förut.

Den siste ärade talaren sade att utredning i ämnet saknas. Jag tycker att Utskottet snarare lemnat för mycken utredning. Han säger, att han läst alla brochyren, som kommit ut rörande denna fråga. Och ändå är han ej öfvertygad. Det tjenar alltså till intet att söka här öfvertyga honom. Han är frihandlare och skall förblifva det.

Vidare sade han, att han ej rätt förstode hvad som menades med att jordbruket var vår modernäring. Jo, sjelfva ordet moder framför näring ger tillkänna, att det är den näring, hvarur vårt folk hemtar sina krafter och icke folket allenast, utan så många andra personer, embetsmän, tjänstemän, prester med flere. Den ärade talaren tycktes anse vår modernäring vara den, som ger oss mest inkomst, och då skulle vår jernindusti och trävaruexport möjligen kunna hänföras dit, men detta äro dock industrier, som kunna taga slut genom export, men jag förmodar vi komma väl aldrig att exportera vår jord.

Han sade vidare: Akta er att lägga på spanmålstullar, ty de alstra lättja och oförmåga. Jordbrukarne bli lata, om de få tullar för sin spanmål. Ja, möjligt, men tag då också bort traktater om träexport och dylikt, efter sådana väl endast kunna alstra lättja och oförmåga. Det vore ju dessutom rättvist.

Vidare gick han så långt i sin exportifver att han till och med ville exportera arbetare, som jag antager på skämt, men detta kan blifva ett allvar, om ingen arbetsförtjenst beredes våra arbetare inom

landet, utan Sverige skall vara öppet för en ohejdad konkurrens, då alla andra länder omgifva sig med skydd. Innan jag slutar, vill jag förklara, att det ingalunda är någon förnöjelse för mig att inträda på detta nya system; jag såge helst, om jag sluppe det. Men ställningen är nu sådan, att jag ej kan inse, huru vi skola kunna ändra vår tullagstiftning, så att vi inkomma på reciprocitetens område och detta kan efter min förmening ej låta sig göra med mindre än att vi vid uppgörelsen med våra grannar hafva något att qvitta med och jag vill på inga villkor ingå längre på skyddets väg i vårt land än hvad vi redan äro, med mindre än att jordbruksnäringen äfven kommer i åtanke. Men, mine herrar, då jag nu beslutat mig för att taga detta steg i protektionistisk riktning, tänker jag hvarken på skäningarne eller norrländingarne, utan på landet i dess helhet. Jag vill skydda mitt fädernesland och jag vill behålla dess arbetare hemma i stället för att skicka bort dem. Sådan är min ståndpunkt, och jag hyser den orubbliga öfvertygelsen, att vårt land *måste* göra något för att skydda sig mot utlandet och för att värna sig mot den rådande öfverproduktionen under den finansiella kris som nu pågår. Och på dessa grunder får jag yrka bifall till Bevillnings-Utskottets utlåtande.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Herr Tamm, Hugo: Jag skall icke taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk för några teoretiska betraktelser, utan anhåller endast att få framställa några skäl från den praktiske jordbrukarens synpunkt.

Under det att jag egnade denna fråga en så allvarlig pröfning jag förmått, rann det mig i hågen att efterse, hvad inflytande tullarne skulle komma att utöfva på min ställning som godsegare.

Då jag för detta ändamål slog upp mina böcker och tittade i dem, fann jag först och främst, att jordbrukets produkter bestå af hö, halm, rotfrukter, vår- och höstsäd. Af dessa skulle nu endast höstsäden träffas af tullen och af denna endast den del som komme under försäljning. Deraf kunde jag ej underlåta att draga den slutsatsen, att det blefve i sjelfva verket endast en högst ringa del af jordbrukets afkastning, som kunde upphjelpas genom de nu föreslagna spanmålstullarne.

Vände jag åter om bladet för att se hvart denna del tog vägen, så fann jag att köparne på de egendomar i olika delar af landet, hvilkas förvaltning blifvit mig anförtrödd, utgjordes till en icke ringa del i de nordligare delarne af landet af smärre hemmansinnehafvare och torpare, hvilka hufvudsakligen hemtade sitt lifsuppehälle af skogsarbete samt, i de egentligen jordbrukande distrikten, af små handverkare och s. k. backstugusittare, hvilka af ålderdom, mindre arbetsförmåga eller andra missgynnande omständigheter på en liten stugutäppa och med högst ringa arbetsförtjänst framläpa sitt mödosamma, glädjelösa lif. Till dessa kan jag äfven lägga den del af de med spanmål aflönade arbetare, som i följd af talrika familjer och andra förhållanden nödgas af sin kontanta arbetslön använda en del till brödföda utöfver fastställda spanmålslönen, hvilket jag ber få anföra som en gensaga mot det påståendet, att jordbruksarbetarne skulle vara af en genom tull orsakad prisförhöjning af spanmål oberörda,

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omlän-
spanmål.
(Forts.)*

under det att denna i verkligheten träffar just den fattigaste delen af dessa.

Då jag således efter mina förhållanden kan se, att den nu föreslagna spanmålstullen icke skulle verka på annat än en jämförelsevis obetydlig del af vårt jordbruks produktion och derigenom endast blifva till högst ringa hjälp, samt ingalunda skulle förmå afvända verkliga orsakerna till denna närings betryck, men deremot å andra sidan blifva till en tunga för den delen af vårt lands jordbrukande befolkning, som lefver under det största betrycket, och jag vill tillägga den del, hvars röster ej höras på folkmöten eller framträda i petitioner, men som just i denna Kammare bör hafva sitt säkra värn och beskydd, så har jag, vid sådant förhållande, icke kunnat såsom jordbrukare annat än afstyrka bifall till Utskottets betänkande.

Jag vet nogsamt att, när jag detta gör, mitt handlingsätt strider emot åsigtorna hos större delen af de valmän, som sändt mig hit, men jag får säga, som en större man än jag en gång sade: »här står jag, och jag kan ej annat».

Jag anholder om afslag å Bevillnings-Utskottets betänkande.

Detta anförande framkallade flera bifallsyttringar.

Herr Hedlund: Jag ber först att till de två föregående talarne få uttrycka min tacksamhet för den hänsyn de tagit till arbetarne. Det har varit i det hela taget af synnerligt intresse under denna långa debatt att från deras sida, som försvarat dessa tullar, dock alltid höra, att de icke dermed velat gå de obemedlades rätt för nära, utan att de tvärt om, efter hvad de på det bestämdaste uttalat, icke trodde på, att något sådant förnärmande genom dessa tullsatser skulle ske; och jag tror fullt och fast på min ärade vän, då han sade, att om han hade någon anledning att antaga, att det han komme att förtjena på dessa tullar skulle komma att tagas ur de obemedlades fickor, han icke skulle vilja vara med om denna åtgärd. Jag går därför ut från den synpunkten, som också var desse talaresh, att de icke vilja göra någon orätt, utan att hvad vi i denna del äro skiljaktiga uti, helt enkelt beror på, att vi se saken från olika synpunkter.

Här har af en föregående talare yttrats temligen starka ord om den ruin, det betryck och den nöd, hvari det svenska jordbruket sedan länge befinner sig och ännu mera hädanefter skulle komma att befinna sig; detta yttrande hade äfven blifvit bekräftadt från andra håll, sade han, och han tillade, att detta just vore grunden för det begärda tullskyddet. Jag fruktar, att den ärade talaren och de med honom lika tänkande här råkat in på den bevisningsmetod, om hvilken det heter i logiken, att när man bevisar för mycket, bevisar man ingenting. Vore det nu verkligen fallet, att det svenska jordbruket stode på undergångens brant och skulle derifrån räddas genom 2 kronors tull på råg, så låge ju deri att en jordegare, som har ett hundra tunnor råg att sälja — och det är icke något litet hemman, från hvilket en sådan försäljning kan ske — skulle hafva sin välfärd beroende af 200 kronor. Och den som hade 1,000 tunnor att sälja — hvilket ju är ganska ovanligt — hans väl eller ve skulle bero på 2,000 kronor, ett belopp

som skulle afgöra, om han kunde qvarstå vid sin egendom eller icke. Den som har 10 tunnor att sälja, skulle bero af 20 kronor. Jag hemställer till Kammaren om det icke ligger en betydlig öfverdrift i ett sådant tal.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

I sammanhang dermed yttrade samme talare, att om jordbrukaren får det bra, så må också alla andra väl, och speciellt *städernas* invånare, emedan derigenom jordbrukarnes köpkraft ökades. Ja, han har alldeles rätt i detta; och min öfvertygelse är också, att ett väl-mående jordbrukarestånd är ett vilkor för allas välstånd. Men han har dervid förbisett en ganska vigtig omständighet: icke ökas välståndet derigenom att jordbrukaren får taga detta välstånd *ur andras* fickor. Om han vunnit denna ökade förtjenst genom sin *närings förkofran*, då är det en förträfflig sak för de öfriga näringarna. Men om dessa 1,000 kronor skola tagas ur 100 andra skattdragandes fickor, med t. ex. 10 kronor från hvar och en, då har ju desses köpkraft blifvit försvagad och då blir det fråga om, hvilkens konsumtions-förmåga, som kommer de öfriga näringarna mest till godo, denne endes med sina 1,000 kronor eller de hundrades med sina 10 kronor hvar. Jag tror, att man icke tillräckligt tänkt på denna sak och att man icke gjort sig rätt klart för, att det här gäller en *beskattning, vunnen genom uttazering på de öfriga näringarnas idkare, eller lagen från den enes ficka och lagd i den andres*. Dermed vill jag ingalunda hafva sagdt, att jag anser riktigt att begagna eller att jag gillar ett sådant uttryck som det, att det skulle vara en *tjufnad*, när protektionisten tager sin skyddstull ur min ficka. Han kan lika fullt vara en genomärlig man. Men ett faktum är dock, att staten tager denna på-laga ur *min* ficka och gifvar den åt *honom*. Dertill kan han nu vara fullkomligt oskyldig, men endast under det vilkor, att han *icke är sjelf lagstiftare*. Är han åter detta och lägger han sin röst i urnan för denna tull, då blir han *medskyldig* i tagandet ur min ficka och läggandet i den andres eller sin egen. Det är denna medskyldighet jag är öfvertygad om, att den ärade talaren icke vill vara med om, när det blir klart för honom, huru förhållandet verkligen är.

Innan jag går vidare, skall jag bedja att få fästa herrarnes och isynnerhet herrar frihandlares uppmärksamhet på, huru det står till i ett land, när spanmålsprisen blifva låga. Det torde vara beaktans-värdt för dem, som taga denna sak lättvindigt, och det torde vara en skyldighet för dem att taga reda derpå. Här har jag en skildring af detta förhållande:

»Det låga spanmålspriset har i Europa och i synnerhet i Neder-länderna väckt oroande föreställningar. Ett allmänt rop höres om jordbrukets nöd. Jordegare och jordbrukare kunna icke föryttra sin säd, de senare ej utgöra räntan, ingen vill arrendera jord, fastig-heterna säljas till ringa pris. Man befärar odlingens upphörande och att sjelfva egendomen, som ej längre förmår bära grundräntan, skall öfvergifvas. Det onda, säger man, har i betydlig mån förvärrats ge-nom införsel af främmande säd, kommande från alla land, som deraf ega öfverflöd och sakna afsättning. Denna säd tynger på våra han-delsplatser, nedtynger priset på våra jordprodukter och utgör ett fortfarande hinder för dess höjande. Vår egen lagstiftning bereder

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

vår ofärd. Sådana klagomål höra vi dagligen.» — Det är en skildring, *som om den vore från i dag.* Den är dock gjord för 63 år tillbaka och framkommen i ett af Europas rikaste land, nemligen i Nederländerna. Den utgör början till en afhandling af greve Hogendorp, som en tid var minister för handelsärendena i Nederländerna och som sjelf var en stor jordegare. Afhandlingen går ut på, att man i Nederländerna, likasom i andra länder i Europa, upplefvat dyra och billiga pris icke endast i denna näring, utan äfven i andra näringsgrenar. Om de dyra tiderna säger han:

»Vid denna tidpunkt var jordbruket det mest lönande yrke och paktare isynnerhet hade ofantlig vinst. Jordegarna, äfven när de icke omedelbarligen vunno härpå, deltog dock medelbarligen i denna vinst, i anseende till egendomarnes uppjagade försäljningspris. *Förbrukarne voro då lidande, men producenterne riktade sig.*» Denna lyckliga tid, då prisen voro så höga, rädde vid krigens tid och kontinentalsystemets tid. Märkvärdigt nog vill dock denne store egendomsegare icke berömma dessa dyra tider. Denne statskloke man fann, att för nationen i dess helhet tvärtom låga spanmålspriser voro de lyckligaste och för att styrka detta går han igenom tillståndet i Frankrike och England, som då skyddades af höga lifsmedelstullar, och han visar, huru olyckligt förhållandet der var. Han visar, huru en genom lagstiftningen på konstlad väg uppehållen prisstegring skulle blifva skadlig och förderflig för jordbruket — för att icke tala om landets slöjder. Och så kommer han till frågan om arbetsklassen och handtverkarne, »den större delen af nationen», som han kallar dem. Och han undersöker, huru det skall ställas klokt för dem, emedan han icke kunnat komma till samma resultat som de, hvilka tro, att arbetslönerna böra stiga med lifsmedelstullar. Han säger derom:

»Den tredje olägenheten drabbar arbetskarlen och handtverkaren, det vill säga större delen af nationen. För att kunna lefva, för att med möda lifnära sig, måste arbetaren öka sin lön, och vi hafva erfärit huru svårt det är för honom. Under hela denna dyrhetsperiod, vi genomgått, har arbetslönen aldrig kunnat stiga i förhållande till priset på alla förnödenheter. Också har aldrig arbetarens tillstånd varit uslare, aldrig har man sett ett större antal fattige ligga det allmänna till last. Inrättandet af denna mängd barmhertighetsanstalter, arbetshus, offentliga fattigförsörjningar, har ingen annan orsak. Händelsernas naturliga lopp återför det goda köpet; det vanliga tillståndet, och denna betydande skara af arbetsfolk skulle kunna lefva med någorlunda trefnad, åtminstone behöfde den icke lefva af allmosor; men lagstiftningen sätter sig emot Försynens välgörenhet; människan förstör naturens verk.» Författaren fortfar:

»Då jag skildrat olägenheterna af dyrheten, har jag blifvit ledd till bevisande deraf, att lagstiftaren icke kan låna sig åt upprätthållandet af denna dyrhet, utan att svika sina heligaste pligter. Hjärtat har fört pennan. Det är tvärtom lagstiftarens skyldighet, att skydda sakernas naturliga gång uti dess riktning till återförandet af godt köp, att motsätta sig deras orättmätiga anspråk, som vilja åt sin enskilda fördel uppoffra det allmänna bästa, nationens välfärd åt producenternes vinning.»

Jag vill icke besvara herrarne, fastän saken är af stort intresse, med att åhöra, huru den ärade författaren skildrat förhållandena i England vid denna tid. Han slutar dermed, att förhållandena äro sådana, att »Englands efterdöme icke bör fresta oss». »Det är tvärtom», yttrar han, »af detta efterdöme man bör lära, att undvika vådan af Englands belägenhet, och framför allt att akta sig för dess spanmålslagstiftning».

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omlagen
spanmål.
(Forts.)*

Han öfvergår vidare till en stark skildring af arbetarens ställning och säger, att det kommit derhän, att den arbetande klassen »bemödar sig att höja sin lön i mån af den större svårigheten den finner att förskaffa sig lifsuppehälle». »Men de arbetande, lemnade åt sitt eget bemödande utan lika skydd af regeringen lyckas häruti blott ofullkomligt.» Och han säger vidare: »Det är likväl massan af folket, den talrikaste klassen, talrikare än alla de öfriga tillsammans. Den möter inom sitt eget sköte en täflan, som utgör största hindret för dess bemödande. Arbetslönen stannar således under sitt naturliga belopp, under det naturliga förhållandet till andra sakers pris. Häraf följer, att folket måste lefva knapt och draga sig fram med möda, samt att en hufvudsak med många barn att sörja för ej är i stånd att berga sig. Deraf en konstlad torftighet och nödvändigheten att bevilja utomordentliga understöd till de fattiga. Det är en verklig beskattning på samhället, i stället för den proportionella förhöjning af arbetslönen, som icke egt rum. Nya pålagor erfordras; de drabba jorden och slöjdtillverkningar; de ingå uti varuprisen. Åter en stegring, som alstrar en ny skilnad emellan prisen på utländska och inhemska saker och gör utländingens medtäflan farligare. För att undanröjda den, fordras ett kraftigare skydd; man nödgas höja maximum för spanmålspriset. Snart föranlätas regeringen att för andra gången gå laget om och utdela sina skyddsförordningar. Arbetande klassen befinner sig ännu värre, armodet tilltager, uselheten störtar folket uti sedeförderf, de lägsta klasserna föröka sig just genom detta sedeförderf, då äktenskapen ej mera bestämmas af utsigten till en anständig bergning».

Jag upprepar hans slutord, som jag hoppas skola vinna genklang i åtskilliga öron inom denna Kammare: »Om vi nu», yttrar grefve Hogendorp, »gifva vika för klagomål, alstrade af jordbrukets tillfälliga betryck, om vi återkalla höga pris på lifsmedel, skola vi genom inskränkta åsigtter frambringa ett konstladt dyrhetstillstånd och öppna under våra steg den afgrund, uti hvilken vi se andra nationer störta sig. Förgäfves skulle handelsernas naturliga lopp hafva åter tillfört oss måttliga pris på alla behof; vi skulle stöta ifrån oss det lyckliga tillståndet af allmänt godt köp; vi skulle nödgas regeringen till en dryg utgift; vi skulle införa nödvändigheten af betungande pålagor; vi skulle förtrycka handeln och idogheten, landtbruksnäringen ej mindre än hvarje annan; vi skulle nedsätta arbetslönen och. för att hindra menighetens elände, åtaga oss fattigförsörjningsutskylder. — Då jag talat emot de sökande producenternes önskan, har jag glömt att jag tillhör dem, att jag är stor jordegare, att jag har paktare och att jag brukar jord för min egen rakning. Jag har ihågkommit en-

Ifrågasatt   dast min egenskap af national-representant och jag har åsyftat endast
till på vissa   det allmänna bästa». *slags omalen*

spanmål.
(Forts.)

Det vore godt i denna strid, om man med denne ädle egendoms-egare glömde, att man vore jordegare och endast ihågkomme, att man vore representant! Jag har åberopat dessa ord för att visa, att detta talet om ruin icke är någon ny tilldragelse och att hvarken jordbruket eller världen gått under vid alla tillfällen, då det varit förebådadt. Jag har själf upplefvat åtminstone fyra sådana perioder i mitt offentliga lif, då man hört ropet om att »näringsarna äro grusade.» Särskildt var detta förhållandet efter friherre Gripenstedts period. Men märkvärdigt nog dröjde det icke mer än 2 till 3 år, förr än egendomspriset åter höjde sig ganska betydligt, i stället för att jordbruket då skulle »vara grusadt». Ett färskt exempel på faran af olycksprofetior ligger i en reservation till Utskottets betänkande vid förra riksdagen, af Herr Dahl, med hvilken sådane herrar som Boström, Barnekow, Lyth med flere instämt — det var således ganska många förständige och fosterländske män, som yttrade denna profetia: »Det är bestämdt fara för handen, att en allt mera undergräfd ekonomisk ställning för den talrikaste delen af landets skattdragande befolkning skall, med sina gifna följder af sjunkande fastighetsvärden och deraf föranledt jordbrukskrig, ådraga vårt land *oberäkneliga förluster* och helt visst på kännbart sätt *rubba vår hittills goda statskredit.*» Dessa oerhörda förluster känna vi icke mycket till, men hvad vi känna är, att vår goda statskredit icke blifvit rubbad, därför att förlidet års Riksdag förkastade spanmålstullarne; derpå lemnar också vårt sista statslån bevis.

Jag är skyldig — allra helst, som jag icke gerna vill begära ordet i en debatt för ett längre anförande mer än en gång — att bemöta Herr Dahl med anledning af hans yttrande om hvad jag anförde vid frågans remitterande till Utskottet. Men dessförinnan ber jag, för att icke glömma bort det, att få bemöta en talare, som påstått om Herr Bennich, att han haft origtiga uppgifter rörande förhållandet mellan mekaniska verkstäder och bomullsspinnerier. Jag ber då att få upplysa, att här intet misstag blifvit begånget. Här står nemligen »mekaniska verkstadsarbetare» och dermed menas icke smeder, icke gjutare, icke filare, utan de simple arbetarne. Deras arbetslöner uppgå till 10 kronor, 11 kronor, 12 kronor, under det att *män* vid bomullsspinnerierna hafva endast 7 kronor 50 öre, 8 kronor eller högst 10 kronor 80 öre. Resultatet är emellertid, att det härigenom har blifvit bevisadt, att *de skyddade näringsarnas arbetare icke hafva det bättre stäldt än arbetarne i de näringar, der intet skydd finnes.* Detta är ett faktum. Och jag kan vittna ur min egen erfarenhet härom. Jag har själf en näring, som lyckligtvis icke är skyddad, nemligen boktryckeri, der ett icke obetydligt antal arbetare sysselsättas. Men jag vill uppmana hvarje skyddad näring i vårt land att uppvisa motsvarande arbetslöner för sina arbetare till dem desse arbetare hafva; ja, jag vill nästan trotsa dem, om de kunna uppvisa hälften af mina arbetslöner. Jag nämner dock icke detta för att klandra, eller för sjelfberöm, utan till svar på det ofta

hörda talet, att man påfordrar skydd *till följd af omtanken om* Ifrågasatt
sina arbetare — äfven då man sedan icke vill låta detta skydd *tull på vissa*
komma arbetaren till godo! De som icke hafva någon sådan fördel, *slags omalen*
de må få handla efter bästa förstånd och aflöna sina arbetare efter *spanmål.*
samvete. Men de, som draga den direkta fördelen af lagstiftningen (Forts.)
»för sina arbetares skull» men ändock låta dem lefva i usla villkor,
dem har jag rätt att kalla *skrymtare*. Det gläder mig dock att höra,
att man nu vill behjerta arbetarens ställning, och jag hoppas på, att
det skall komma mig till godo, när min motion rörande arbetarne
kommer att föredragas.

En sak vill jag dock anmärka, och det är, att det icke är alla protektionister, som hafva samma föreställning, som en del talare här, derom att arbetslönerna skola stiga med tullskydd eller med de ökade prisen. En talare, som ju är en stor auktoritet för dem, som föra detta tal om tullskydd, nemligen Grefve Erik Sparre, yttrade förilidet år, när det var tal om de bekymmersamma tiderna, att priset på råg och hvete hade nedgått till 2 à 3 kronor under hvad som ansågs för minimum, och *under tiden*, säger han, *stegras arbetslönerna*, så att, då de förut utgjort 75 à 80 öre, de nu gå till 2 kronor. *Då blef således arbetarnes ställning förbättrad, samtidigt med det att priserna föllo å jordbrukets alster.* Hans åsigt var således, att arbetslönerna stiga med de låga prisen. De herrar, som här hafva talat, anse, att arbetslönerna skola stiga med de *höga* prisen. Jag vill icke säga, att *han* hade rätt, men jag ber få fästa uppmärksamhet på, att inom herrarnes eget läger råda bra olika åsikter i denna del.

Jag ber om ursäkt, att jag icke tager sakerna i sammanhang, men jag erinrar mig något. Man säger, att här icke är fråga om de större egendomsegarne, utan om de mindre, och att det är *dessa många*, hvilkas väl eller ve är beroende på dessa 2 kronor. Detta är ett stort misstag. Jag hade, innan jag lemnade Göteborg, ett samtal med en köpman från en af norra Hallands städer, som har spanmålsaffärer. Vi genomgingo 10 till 12 socknar i norra Halland, och i dem kunde han åtminstone för tillfället icke erinra sig flere än 10 à 12 personer, som sålde råg i några kvantiteter att tala om. Men kanske de icke drifva så mycket jordbruk i denna sjöfartsidkande trakt? Dervid upplystes, att de mindre hemmansegarnes antal i samma socknar uppgick till flere hundra. Och i afseende å de större jordegarna i Halland må det nämnas till deras heder, att de icke äro för, utan *mot* tullar på spanmål.

Innan jag slutar att tala om jordbrukets ruin, vore det synd att undanhålla för Kammararen och att icke lägga på herrarnes hjertan det, som står i den aktade tidningen »Nya Dagligt Allehanda», insändt från Norrland. Der står det taladt om, huru det skulle gå i Norrland, om icke dessa tullar infördes: »jordbruket, landets hufvudnäring, skulle undergräfvast», säges det, »och genom deraf föranledd årligen stegrad import utan motsvarande, ehuru med skogssköfving förenad, export, småningom uttömmande landets tillgångar, jemväl skogarne skulle följa allmän penningebrist, nöd, emigration, elände och allmän ruin». Öfverdriften tarfvar inga kommentarier.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Hvad jag i afseende på Herr Dahl vill invända är, att han åtog sig, att han skulle vederlägga några satser — han sade icke alla — som jag yttrat vid remissen, och så började han tala om de statsrättsliga och statsekonomiska synpunkter, med hvilka jag inledde mitt anförande. I det ena fallet sade han, att om staten har rätt att *pålägga* skatter, så har den äfven rätt att *upphäfva* skatter. Jag förstår icke betydelsen af denna invändning. Mitt yttrande var, att staten har rätt att *pålägga* skatter för sitt eget ändamål, men att staten icke har rättighet att lägga skatt på *ett* yrke till fromma för *ett annat*, eller på folket i dess helhet till förmån för en viss näring. Detta var mitt yttrande och det upphäfves icke derigenom, att staten har rättighet att lyfta af en skatt eller till och med att taga bort *all* skatt. Min statsekonomiska sats kunde han ännu mindre godkänna, ty, sade han, sådana der allmänna synpunkter betyda föga eller intet inför det speciellt nationella. Hvilka voro då mina synpunkter? Jo, »den allmänna välfärden», och »det allmänna välståndet». Är då allmänna välfärden och allmänna välståndet en allmän sats, som saknar nationel betydelse för vårt land? Det finnes satser, som äro allmängiltiga och som icke rubbas af den ena nationaliteten eller af den andra, och dit höra sådana satser som: »Hvad du icke vill att andra skola göra dig, det skall du icke heller göra dem», jemte många andra, som icke lära kunna afvisas dermed, att de äro fraser, som klinga genom sin ihållighet. (I parentes sagdt vill jag medgifva, att detta var qvickt yttradt, men det finnes ock satser, som sakna klang, därför att de äro för tjocka.)

Han yttrade vidare något om mitt yttrande, att inskränkningen af importen från ett annat land innebär en motsvarande inskränkning i vårt eget exportområde. Han sade, att detta skulle gälla mellan två länder, men icke mellan flera. Jag har i mitt anförande sagt, att frågan kan omfatta äfven flera land. Om t. ex. Tyskland icke blir satt i tillfälle att afyttra något till Sverige, så kan icke Tyskland inköpa så mycket som förut från Frankrike. Deraf följer, att Frankrike ej kan köpa från England, och så kan England ej köpa från Sverige. Varuutbytets lagar äro så konstanta, att en inskränkning på ett håll äfven verkar inskränkningar på de andra. Om ej England köper té från Kina, kunna ej kineserna köpa opium från Ostindien, och då får England ingen afsättning dit för sina varor. Man kunde genomföra denna vaxelverkan på flera land, ehuru det här blefve för vidlyftigt. Hvad som förvänar mig är, att, när Herr Dahl velat taga mina skäl i betraktande, han icke låtsat om de verkligt *faktiska* omständigheter, som af mig omnämndes och hvilka ju bort för honom ega något värde, såsom då jag genom siffror vederlade påståendet, att Sveriges rågodling trädt tillbaka för hafreodlingen o. s. v. Detta och åtskilligt annat hade den ärade talaren icke lust att upptaga, och det undrar jag icke på.

Han yttrade åtskilligt om Amerika. Jag vill icke fördjupa mig i det ämnet, huru intressant det än kunde vara, men jag vill säga, att jag för icke länge sedan hade nöjet att vara i beröring med en amerikan, som djupt beklagade sig öfver förhållandena i Amerika. Vid senaste presidentval spelade också modifierandet af deras hittills-

varande tullsystem en viktig roll. Den nya presidenten valdes gent emot en protektionistisk medtäflare, om han också ännu ej förmått taga några kraftigare steg till införande af det fria systemet, särskildt med hänsyn till landets önskan att så fort som möjligt afbördas sig sin statsskuld. Deri har också från början grunden väsentligen legat till det protektionistiska systemets införande. Beträffande några anförda siffror, att Amerika skulle under detta protektionistiska tillstånd hafva exporterat så mycket och importerat så litet, ber jag få erinra om den viktiga omständigheten, att Amerika i olikhet med nästan alla länder i Europa har sina importsiffror mycket låga — huruvida de hafva exportsiffrorna höga, vet jag icke — och detta på den grund, att Amerikas tulltaxa är hufvudsakligen byggd på värdetullar; när de skola föra in varor från England, skrivas därför fakturorna med så låga pris som möjligt, kanske rätt ofta lägre än hvad som betalas. Motsatt förhållande råder hos oss. Det enda vi kunna kontrollera är importsiffrorna, men exporten alls icke, hvilket ledt till det kända missförhållandet t. ex mellan Norge och Sverige, att när det ena landet säger att exporten till det andra uppgår till en viss summa, och importen derifrån till en annan, så uppgifves på det andra motsatta siffror. Detta gäller äfven mellan Danmark och Norge samt för öfrigt mellan nästan alla Europas länder. Dessa siffror äro således ytterst osäkra, och när egentligen de äro protektionisternes käpphäst, så röra dessa sig i sjelfva verket med faktorer, som endast hafva ringa tillförlitlighet.

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spanmål.
(Forts.)*

Den ärade talaren sade, att det var en orättvisa mot landtbruket, när tullafgiften på spanmål upphörde på 1850-talet i sammanhang med nedsättningen af industritullarne. Om detta var en orättvisa, hvilket jag icke kan gå in på, så var det protektionisternes fel. Det var de, som gjorde lifsmedelstullarnes upphörande till vilkor för nedsättningen i fabriktullarne. De, som känna den stora striden på den tiden, minnas nog äfven, huru protektionisternes dåvarande »skrifkunnige vän», Argus-Johansson, dref den satsen, att lifsmedels- och råvarutullarne måste borttagas, derest fabriktullarne skulle kunna nedsättas utan näringarnas undergång. Nu hafva deremot de protektionistiska fabrikanterna och jordbrukstullarnes vänner slagit sig tillhopa i ett kärleksfullt förbund och hafva dervid stält sig på en helt annan ståndpunkt än då. Men jag väntar ett ytterligare steg af dessa fabriktullarnes vänner, nemligen att de, på samma gång de vilja återinföra lifsmedelstullar, äfven skola vilja återinföra tull å råvaror, så mycket mer som dessa spela ock en roll för Sveriges jordbruk, för att icke tala om statskassan. Bomullen har ingen tull, men bomullsgarnet har länge dragit en tull af 8 öre per skålpund — jag minnes icke, hur mycket det gör per kilogram, ty jag lefver i de gamla minnena — det är en liten statsinkomst på en eller annan million, som går förlorad för staten. Det var för några år sedan fråga om en inregistreringsafgift, hvilken påyrkades från protektionisternes sida. Jag sade då, såsom ledamot af Bevillnings-Utskottet, »låt oss då också få en registreringsafgift på bomullen» — men märkvärdigt nog mötte jag det största moståndet från representanten för Norrköping. Beröres då icke någon svensk näring af denna bomullsinförsel? Hvart har linodlingen tagit vägen, hvad har förstört denna näring? Jag har för ett 30-tal af år sedan

*Ifrågasatt
tull på vissa
slags omalen
spannmål.
(Forts.)*

arbetat lifligt att få upp denna linodling igen, och det var flere jordbrukare i Nerike, som nitälskade därför, men odlingens framgång hindrades af bomullen. Hvert har vår en gång ganska rika fårafvel tagit vägen? Nu idkas den blott till husbehof, ty ullen är tullfri. Det återstår för herrarne att nu tänka på äfven en liten skyddstull för de svenska fåren och för det svenska linet genom att lägga tull på ullen och bomullen.

Här har blifvit taladt om Elfsborgs län. Jag kan icke underlåta att mot den ärade talaren rigta några ord. Med rätta erinrade landshöfdingen i Jemtlands län om den befolkning i Elfsborgs län, som icke hade något jordbruk att lefva utaf. Då svarades af representanten för detta senare län: »jag känner det bättre; jag vet, att jordbrukarne vilja hafva tull.» De talade dock om olika personer. Den senare talade om de rika fabrikanterna, som sitta på sina stora, väl skötta egendomar, hvilka naturligtvis vilja hafva tull på spannmål lika väl som på väfnader, men utan tvifvel tänkte den förre på den stora massa af utsugna arbetare, som förtjena 25 till 30 öre om dagen, eller något derutöfver, qvinnorna vid sin väfstol och männen med spolning. Det var väl dessa, som afsågos, men hvilka representanten för Elfsborgs län glömde; man glömmar sådant så lätt.

Jag vill icke uppehålla Kammaren längre, men vill slutligen nämna, att om man icke vill hålla på den statsrättsliga ståndpunkten i denna sak, så bör man hålla på den privaträttsliga, och så blir det en fråga, som rör samvetet, och för den synpunkten vet jag, att min ärade vän, som förklarade, att han icke ville rösta sig till en fördel, som kunde anses orättfängen, är i högsta grad känslig. Det lär väl icke kunna bestridas, att om jag vinner en fördel genom en skatteform, som icke blott är lika för alla — personlig skatt — utan är progressiv nedåt, då den drabbar den, som har sitt lefvebröd hufvudsakligen af mjöl och spannmål efter samma taxa som den, hvilken äfven kan hafva tillfälle att äta kött, så vinner jag fördelen på den förres bekostnad. Jag tror, att man kan säga, det ingen i denna sal konsumerar så mycket mjöl, som äfven den fattigaste af våra arbetare, men denne skall ändock betala lika mycket i tull som vi. En fördel vunnen genom en sådan skatteform innebär, att den krona jag vinner på min rågtunna, den kronan fick jag ur den fattige mannens ficka. Jag rår ju icke för det, om statsmakterna gifva mig den utan mitt förvällande, men om jag sjelf lägger min röst i vägskaalen, då jag har makt att deltaga i beslutet, så tror jag, att en samvetsöm, att icke säga en samvetsgrann, man skall tveka två gånger, innan han lägger sin röst i urnan. Jag hoppas att det skall finnas mer än en samvetsgrann man i denna Kammare, som känner detta, och jag tillägger att denna fråga har icke blott en ekonomisk betydelse för ögonblicket, den har en politisk betydelse för Första Kammaren och för Sveriges godsegare, och så vill jag sluta med Salomos predikarens ord »Gud har gjort människornas vägar räta, men de söka många konster.»

Som tiden nu var temligen långt framskriden, och ytterligare nio ledamöter begärt ordet, uppsköts den vidare behandlingen af förevärande betänkande till morgondagen.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,15.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
